

EELK RAPLA MAARJA-MAGDALEENA KOGUDUSE LEHT

Nr 2 (31) aprill ISSANDA AASTA 2008

Kirjataht suretab, aga Vaim teeb elavaks.

2.Korintlastele 3,6

Kristus on meiega siin ja praegu

EELK Järva-Petri koguduse õpetaja Lea Heinaste jutlus esimese ülestõusmispüha varahommikul jumalateenistusel Rapla kirikus 23. märtsil 2008.

Kristus ütleb: Ma olin surnud, aga ennäe, ma elan igavesest ajast igavesti ning minu käes on surma ja surmavalla võtmed! (Johannese ilmutus 1:18)

Tänane tervitus kõlab üle kogu kristliku maa: Kristus on üles tõusnud! Ta on tõesti üles tõusnud! Jeesus ei jäänud hauda. Haud on tühi!

See teadasaamine ehmatas hauale tulnuid. Inglise ütelsest, et Jeesus on üles tõusnud, ei saanud naised aru. Alles kui Jeesus ilmus Maarja-Magdaleenale ja teda nimepidi kutsus, tundis Maarja ta ära. Jeesus Kristus võitis surma. Ta elab!

Alates sellest kaugest ajast on kuulutatud rõõmusõnumit: Kristus suri meie pattude eest, maeti maha ja äratati üles kolmandal päeval ning on üles võetud taeva. Kristus elab igavesti ning tema käes on surma ja surmavalla võtmed. Kristusel on vägi saata inimesed surma ja surmavalda või nad sealt päästa.

Üks vana jutt räägib järgmist: Oli koitnud viimnepäev. Aeg oli lõppenud. Kõik maailma rahvad olid kogunenud Jumala kohtujärje ette ootama õiglast kohtuotsust. Üllatuseks tekkis nende hulgas rahutus. Rühm eri rahvusest inimesi oli kogunenud kokku ja nõudis tungivalt Jumala jutule. Nad süüdistasid Teda ebaõigluses.

Inimesed tulid Jumala juurde ja esitasid nõudmise. Nende meelest Jumal, kes polnud hoolinud enda loodud maailmast ja inimeste kannatustest, ei tohiks ka nende üle kohut mõista. Jumal ei tea ju midagi inimelust ega inimlikkusest! Tema oli samal ajal, kui inimesed all kannatasid, istunud pilvepiiril. Nii esitaski see erinevatest rahvustest moodustunud rühm nõudmisi, mida Jumal pidi enne täitma, kui ta võiks hakata nende üle kohut mõistma. Neid nõudmisi esitasid nende rahvaste esindajad ja need inimesed, kes tundsid, et on kõige rohkem kannatanud:

Enne kohtumõistmist peaks Jumal kannatama. Ta peaks sündima kõige rohkem kannatanud rahva liikmeks. Ta peaks sündima ebatavalistes tingimustes, nii et ei oleks päris selge, kes on tema vanemad. Ta peaks elama okupeeritud maal ilma

vabaduseta. Inimesed peaks halvustama teda tema sünnikoha ja päritolu tõttu. Lõpuks peaks teda reetma ta lähedane sõber. Ta peaks kannatama valitsejate käes kurjategijana, teades ise, et on süütu. Kohtumõistmine tema üle peaks lõppema surmanuhtlusega ja ta peaks surema kõige pikaldasemasse ja piinarikkamasse surma, mida võib üldse ette kujutada. Kõik selle peaks ta läbi elama, enne kui tohiks kellegi üle kohut mõista.

Kui nõudmised olid esitatud, tekkis Jumala kohtulaua ees vaikus. Siis astus ette Jumala Poeg Jeesus Kristus. Ta ei öelnud ühtegi sõna, seisis vaid kannatanud inimeste ees, haavad kätes, otsa ees ja külje sees. Tema silmad olid pisarais inimeste kannatuste pärast.

Heebrea kirja autor ütleb: Et meil nüüd on suur ülempreester Jeesus, Jumala Poeg, kes on läbinud taevad, siis hoidkem kinni usust, mida me tunnistame! Sest meil pole niisugune ülempreester, kes ei suuda kaasa tunda meie nõrkustele, vaid selline, kes on olnud kõigiti kiusatud nii nagu meie, ja siiski ilma patuta. Läki siis julgusega armu aujärje ette, et me halastust saaksime ja armu abiks leiaksime parajal ajal! (Heebrea 4: 14-18)

Paras aeg on alati. Me elame maailmas, kus kannatused on igapäevaseks osaks. Me saame usus kummarduda Jumala ette, Kristuse läbi kõik temale üle anda. Ta on töotanud meid kuulda. Jumal täidab töötused. Meie pääste ahjustest on tänu Jumala kannatustele Jeesuses Kristuses. Jeesus on võitnud surma, põrgu ja kuradi väe. Ta on üles tõusnud. Usu läbi Kristusse saame Jumala lasteks ja tema läbi on meil igavene elu. Kristus on meie elu ja võit siin ajalikus maailmas ja igavikus. Käesolev aeg on silmapilk igavikuga võrreldes.

Kristus on meiega siin ja praegu. Ta elab. Kristusel on meelevald pakkuda meile elu täies ulatuses, alates argipäevast kuni igavese elu ja õndsuse pärimiseni. Maise elu lõpul, surmahetkel, on inimene üksinda. Aga me võime paluda: Issand Kristus, kes sa mind kalli hinnaga, oma vere ja surmaga oled ostnud, ole mulle ligi! Taluta mind surmast läbi ja juhata igavesse ellu!

Kristus ütleb: Ma olin surnud, ning ennäe, ma elan igavesest ajast igavesti ning minu käes on surma ja surmavalla võtmed. Mina elan ja teie peate elama! Kristus on üles tõusnud! Ta on tõesti üles tõusnud! Aamen.

25 + 25 + 25 + 25 = 100

Just nii palju aastaid kokku on Eesti Evangeelsele Luterlikule Kirikule oma elust andnud neli vaimulikku - Algur Kaerma, Mihkel Kukk, Tõnu Linnasmäe ja Heino Nurk. 12.aprillil 1983 ordineeris peapiiskop Edgar Hark tollase Saarte praosti Toomas Pauli ja Tallinna Püha Vaimu koguduse õpetaja Jaan Kiiviti assisteerimisel nad Tallinna Piiskoplikus Toomkirikus vaimulikuametisse.

Algur Kaerma

Sündinud 16.mail 1962 Tapal. Pärast keskkooli lõpetamist asus üsna pea õppima Usuteaduse Instituuti ja selle kõrval hakkas 1983.aastal teenima Jämaja ja Anseküla kogudust Sõrve poolsaarel Saaremaal. 15. jaanuarist 1989 - 15. aprillini 2005 teenis Tapa Jakobi koguduses. Sellest ajast on ametis Paide Püha Risti koguduse vaimulikuna Järvamaal. Tapal osales aktiivselt poliitikas, olles linna volikogu esimees.

Heino Nurk

Sündinud 8. detsembril 1958 Abja-Paluoja. Pärast Hädemeeste keskkooli õppis Tartu Ülikoolis geograafiat. Usuteaduse Instituuti astus 1981, teoloogidiplomi sai Tartu Ülikooli usuteaduskonnast. Magistrikraad aastast 2000 Princetoni teoloogilisest seminarist USA-s, 2000–2002 samas doktorant. 1982-1983 õpetajaameti praktikant Nõmme Rahu koguduses, 1983-1997 õpetaja Suure-Jaani ja Kõpu koguduses ning 1990-1994 Röpina ja Mehikoorma koguduses. Oli Tartu Vaimse Tervise Hooldekeskuse kaplan ning EELK Haiglahingehoiu Keskuse juhataja. Töötanud kaplan-residendina Emory Ülikooli Haiglas Atlantas USA-s ning aastatel 1998–2006 olnud E.E.L.K. Baltimore, Seabrooki ja Washingtoni koguduse õpetaja. Jaanuarist 2007 Valga Peetri-Luke koguduse õpetaja. Tegeleb aktiivselt hingehoiu koolitusega.

Tõnu Linnasmäe

Sündinud 5.mail 1959 Petseris. Ristitud Petseri Apostliku Õigeusu Varvara kirikus. Pärast Elva keskkooli astus 1978 EELK Usuteaduse Instituuti. Samal ajal läks Saarde kogudusse professor Elmar Salumaa juurde praktikandiks. 1983-84 Hädemeeste ja Treimani koguduse õpetaja. 1984.aasta juulist õpetaja Ambla Maarja ja Aegviidu Aleksandri koguduses. Mõnda aega teeninud ka Järva-Madise kogudust. Aastast 1993 Järva praostkonna abipraost. Pikka aega olnud Kirikukogu liige.

Mihkel Kukk

Sündinud 9.märtsil 1957 Pärnus. Pärast keskkooli lõpetamist õppis majandust Tallinna tehnikaülikoolis. 1982 astus Usuteaduse Instituuti, töötades samal ajal Tallinna Püha Vaimu koguduses sekretärina. 1982-83 praktikant Haapsalu ja Ridala koguduses. 1983-1992 Tallinna Kaarli koguduse õpetaja. Alates 1.juunist 1992 Rapla Maarja-Magdaleena ja Järvakandi Peetri koguduse õpetaja. 1994.aastast Kirikukogu liige, samuti EELK revisjonikomisjoni, meediakomisjoni ja liturgiakomisjoni liige ning sihtasutuste EELK Misjonikeskus ja ajalehe Eesti Kirik nõukogu liige. Aastast 2006 ajalehe Eesti Kirik kolleegiumi esimees ja Eesti Evangeelse Alliansi asepresident.

Toomkiriku altari ees pühitsuse ootel: vasakult Mihkel Kukk, Algur Kaerma, Tõnu Linnasmäe ja Heino Nurk

Altaris ordinatsioonitalituse läbiviijad: õpetaja Jaan Kiivit, peapiiskop Edgar Hark ja praost Toomas Paul

Peapiiskop: ...annan koos oma ametivendadega sinule Jumala sõna ja sakramentide püha ameti Eesti Evangeelses Luterlikus Kirikus...

Vastordineeritud kaasvõitlejat õnnitleb ametivend Jüri Bärge, keskel jumalateenistust mänginud organist Rolf Uusväli

Kolm küsimust neljale mehele

Algur Kaerma
Paide koguduse õpetaja

Kuidas sattusite nõukogude ajal kirikutööle?

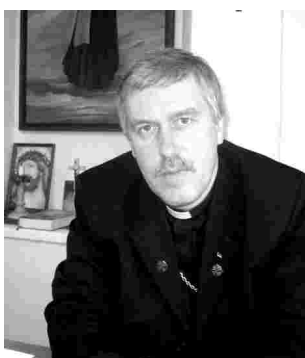
Huvi kiriku vastu sai alguse Tapa linnas meie naabruses elanud kirikuõpetaja August Kobloga peetud vestlustest ning kohtumistest väga südamliku Kadrina õpetaja praost Henn Undiga. See jätkus Saaremaal minu vaimse ja moraalse kasvataja õpetaja Elmar Reinsoo ning tema armsa abikaasa ja õpetaja doktor Toomas Pauli ja tema armsa abikaasa veenva eeskuju mõjul.

Mis selles töös kõige rohkem rõõmu pakub?

Kõige enam üllatusi pakuvad ootamatult kiiresti täitunud palve vastused, sest nende saabudes jääd justkui tardunuks ega oska esialgu tegutseda. Selginemine saabub pikkamööda, siis arusaamine ja viimaks oskad kogu asjast siirast rõõmu tunda.

Kuidas pingeid maandate ja puhkate?

Kõige üldisem teraapia on pere ühised hommiku- ja õhtupalvused, kus ka kõik lapsed on ühises ringis koos. Kosutav vaheldus on kodune töö aiamaal, jalutuskäigud rabas ja väljasõidud, mida koos abikaasaga koguduse töö raames oleme korraldanud. Kui aeg lubab ja rahakott kannatab, sõidame perega meelsasti Saaremaale. Seal üle vee olles on mured ja muud vaevad ka enda juurest ära, vähemalt ei mõtle neile.

Mihkel Kukk
Rapla koguduse õpetaja

Ilmselt oli see minu kutsumus. Kuna pärinen kristlikust kodust, kus kirik ja kirikuelu oli tuttav maast-madalast, siis minu jaoks ei olnud otseselt tegemist ka kellegipoolse mõjutusega. Samuti ei olnud mul vaja ületada väliseid barjääre, et mida teised arvavad, pigem sisemisi. Ma ei tulnud kirikutööle sinisilmse idealistina, sest teadsin, mida see samm võib kaasa tuua. Samas andis nõukogude ajal kirikutööle asumine väga suure sisemise vabaduse tunda end olevat sellest läppunud süsteemist väljaspool.

Esiteks see, kui sa näed, et sind vajatakse ja sa ei tee tühja tööd. Kõige enam olen seda tundnud siis, kui jumalateenistusele tuleb kas või üksainuke inimene. Teiseks see, kui leiad kogudusest ja/või oma kogukonnast kaasa mõtlejaid, kes aitavad su ideid ellu viia. Selles suhteski on mul palju rõõmu olnud.

Kõige pingelisemad ajad on pühadeperioodid ja talitusterohked nädalavahetused. Kuna vaimuliku tööaeg on tundidega määratlemata, siis kodus olles ma end oma tööst päriselt lahutada ei oska. Ikka kipun ka vabal päeval kantseleisse midagi tegema. Ma ei ole potipõllumees, kes oskaks selliselt oma pingeid maandada. Parim viis akusid laadida ja puhata on minu jaoks teiste kirikute külastamine nii kodu- kui ka välismaal. Kirikuhooned oma kunstiväärtustega on mulle lapsest saadik väga suurt huvi pakkunud.

Tõnu Linnasmäe
Ambla koguduse õpetaja

Elva Keskkooli lõpetamise järel tutvusin EELK Elva koguduse õpetaja ja Usuteaduse Instituudi dekaani magister Ago Viljariga. Kokkuviijaks oli sel ajal usuteadust õppiv naabripoiss Jaak, kes ise küll perekondlikel põhjustel õpingud hiljem katkestas. Ago Viljariga tekkis mul usalduslik ja soe suhtlemine. Tema soovitas mul minna teoloogiat õppima. Võtsin tema nõu kuulda.

Neid asju on õnneks mitu, mis selles ametis rõõmu pakuvad. Kui näed, et inimesed austavad ja armastavad Jumalat ja hindavad ning peavad kalliks oma kodukirikut. Samuti kui koguduse liikmetel on hea läbisaamine omavahel ja et nad on kaasinimeste poolt respektieritud ning lugetud.

Nii koeraga jalutades kui ka autoga sõites, välja arvatud Tallinna linn. Puhkan augustis alates teisest nädalast. Siis käin Peteris ning Setomaal külas sugulastel ja omaste haudadel.

Heino Nurk
Valga koguduse õpetaja

Oma elumõtte otsinguil jõudsin keskkooli ajal kirikusse usklike noorte hulka. Ülikooli ajal arenes see huvi vajaduseks õppida usuteadust. Ühtlasi otsisin ametit, mida pidades ei peaks oma tööspidamisi salgama ja oma põhimõtete vastaselt toimima. Lõpliku otsuse asuda õppima Usuteaduse Instituuti tegin tänu sõpradelt ja õpetajatelt saadud julgustusele valida vaimulik amet oma elukutseks.

Võimalus rakendada töös seda, mida olen huviga õppinud, ja näha sellest tõusvat kasu teistele inimestele nende muutumisel vabamaks, julgemaks, rõõmsamaks – elusamaks.

Sisepingeid aitab lahendada õeldu ja tehtu üle järele mõtlemine. See on tõsine töö iseendaga, mida tuleb teha järjekindlalt. Ilma selleta ei ole võimalik ka vabal ajal välja puhata. Vabadel hetkedel meeldib mulle aega veeta oma pere ja sõpradega. Käin ujumas, vaatan ja teen ise pilte ning aeg-ajalt reisin kuhugi kodunt väga kaugemale.

Meeri Kadarpik: Minu tee...

Rapla kirikus palvetatakse tihti Eesti väikesaarte, sealhulgas Piirissaare eest. Seal, keset Lämmijärve algust, kalast ja sibulast lõhnaval saarel on minu juured ja lapsepõlve suvede mälestused. On imeline, et ühe väikese saare saatust võib võrrelda ka inimese või perekonna saatusega.

Piirissaar kui pelgupaik

Piirissaar oli tsaari-Venemaa kauge ääreala ja sinna kui heasse pelgupaika põgenesid need, keda võim taga kiusas. Nii oli põgenik 25 aastat kestva armeeteenistuse eest ka minu vaarisa, kes varjas end saare ääremail muldonnis senikaua, kuni teda otsiti. Hiljem otsustaski ta sinna elama jääda ja temast kasvas välja suur pere.

Saare elanikud olid töökad, röömsameelsed ja musikaalsed. Mehed käisid kalal, naised harisid põldu. Edasijõudnumad olid kaupmehed. Sel ajal oli võimalik sõita paadiga üle Peipsi järve Peterburi. Vanaisa Peetrus, kel oli seal kaubaait, oli kord veekogu ääres kohtunud mustas riides mehega, kel käes Piibel. Mees rääkinud talle Jeesusest ja teinud ettepaneku lasta end sealsamas ristida. Vanaisa küll keeldunud, kuid süda jäänud nii vaevama, et ta otsinud ühe koguduse ja saanud seal ristitud. Naasnud kodusaarele, rääkinud ta kõigile ristiusust ja siis olevat kogu saare elanikud põlvili langenud. Seda kõike olen kuulnud vanematelt inimestelt.

Edaspidist elu Piirissaarel mäletan juba ka ise. Minu isa viis oma pere Tallinna, et lastele haridust võimaldada. Suviti sõitsime ikka saarele, kuni Teine maailmasõda purustas sealse elu. Kirik ja paljud kodud hävisid. Inimesi veeti otse üle jää Venemaale isegi mitu korda, aga nad tulid ikka koju tagasi. Naised rügasid sibulapõllul, mehed müüsid kala ja jõid viina...

Pelgulinna lapsepõlveparadiis

Minu lapse- ja koolipõlv möödusid Tallinnas Pelgulinnas, kus kunagine rikas miljonär Gonsior oli pärandanud raha lasterikastele peredele majade ehitamiseks. Enne sõda jõuti valmis kaks kümne korteriga elamut. Kuna alla viie lapsega peredele sinna kohta ei antud, siis oli lõpuks meid, lapsi, kahe maja peale kokku üle saja.

Olin oma peres viies ja viimane laps. Kogu imeline lapsepõlv möödus selles ühises peres, kus roheline õueala ulatus Stroomi rannani. Kasvasin selles möllavas lastekarjas, kus keegi ei jäänud haigeks ja kedagi ei tabanud 9.märtsi öö pommid ning kust ühtki peret ei küüditatud. Pelgulinn täitis oma osa tõeliselt.

Usk tuli kaasa kodunt

Kuigi ma ei teadnud veel suurt midagi usust, õppisin ja arenesin selles kollektiivis nii vaimselt kui ka füüsiliselt just selles suunas. Nüüd tean, kui palju pean tänama oma kolme eelmist põlvkonda nende südameist tõusnud palvete eest.

Meie majade kahekümnest perest ainult kahe vanemad käisid pühapäeviti kirikus. Piirissaarelt Tallinna tulnud sai meie pere koguduseks Allika baptistipalvemaja, mis sõja ajal hävis. Sellest on mul mälestus, kui jõuluõhtul pidin 3-4 aastasena toolile tõstetuna hästi kõva häälega hüüdma:

„Mine ja õpi sipelgat!“ sest kõik lapsed pidid esinema. Hiljem käis ema Merepuiesteel metodisti koguduses ja isa Olevistes. Mäletan, et ema käis igal pühapäeval kaks korda kirikus: hommikul ja õhtul kella viieks läks jälle. Vahel võttis ka minu kaasa. Teised usklikud meie majast olid kunstnik Edgar Valteri vanemad. Sõja ajal käisin tema õdedega lühikest aega Peeteli kirikus pühapäevakoolis.

Elukutseks sai sport

Pelgulinna kool asus otse aia taga ja seal hakkasin tegelema spordiga, mis saigi hiljem mu peamiseks elukutseks. Olin koolipõlvest saadik töötanud korvpallitreenerina. Mul ei olnud võimalust pedagoogiks õppida, aga olin pedagoog iseenesest. Kui treener jäi vahel tulemata, tahtsid kohaletulnud, et mina juhiksin treeningut. Nii algas mul tulevase töö õppimine juba laste spordikoolist alates.

Minust sai korvpallikohtunik ja se spordialal saavutasin Nõukogude Liidus tippaseme. Sport võimaldas mul väga palju reisida: Uraalist Musta mereni, hiljem ka natuke Läänes. See hiilgav karjäär lõppes siis, kui minu esimene poeg tahtis siia maailma sündida. Pidin ära ütleva Moskvas tulnud ahvatleva kutse juhtida naiste maailmameistrivõistlusi.

Olen töötanud ka muudel aladel, et rohkem teenida, sest treenerite palgad olid kasinad. Lastega tegelemine on olnud mulle väga südamelähedane ja treeneritöö on jätkunud pensionipõlveski. Sellepärast on mul peale enda kahe poja veel palju lapsi. Nad külastavad mind ja olen õnnelik, kui tuba täitub toredate noorte naistega, kes on ilusad,

sportlikud, terved. Mõtlen sageli, kui rikast elu mulle on antud elada!

Põhjalikud muutused elus

Otsustasime ühel hetkel lahkuda Tallinnast ning otsime talumaja Keavas Linnaaluste külas. Jätsime maha kauakestnud töö ja õpilased, kes kuulusid oma ala parimate hulka. Elu kulges muredega võideldes ja tormamisega nagu paljudel inimestel meie maal. Olin ikka veel ristimata ja usust kaugel, kuigi Jumal tegi oma tööd ka minuga.

Ühel päeval oli mu silme ees põhjatuna tunduv, kole ja hirmujudinaid tekitav „must auk“. Kartsin pööraselt ja siis ütles mulle üks ateistlikust perest ja ka ise usust kaugel olev inimene: „Meeri, ära unusta Jumalat!“

Nüüd tuli valgus mu ellu. Kõik tume muutus heledaks. Paljud lähedased ja ka tuttavad ei suuda seda mõista, kui õnnelik ma olen, sest leidsin tõesti pärli. Kõik ju ei tea selle väärtust ega näe selle ilu. See toimus meie armsa Eestimaa ärkamise ajal. Rapla kogudusse oli 1992 suvel tulnud uus õpetaja Mihkel Kukk. Sama aasta toomapäeval palusin end ristida ja leeritada ning vastu võtta koguduse liikmeks.

Jumal on mind alati ümbritsenud

Üks lapsepõlveaegne mängu- ja koolikaaslane küsis minu käest hiljuti: „Meeri, kuidas Sa selle Jumala leidsid?“ Pidin talle seletama, et Ta on olnud kogu aeg mu lähedal, aga ühel päeval hakkas ta minuga aktiivselt tegelema. Mind on alati ümbritsenud taust, kus ei puudunud Jumal. Kaua vaatasin sellest kõigest nagu mööda. Nüüd tunnen, et olen kistud selle sisse.

Jumal annab mulle palveid ja mõtteid, millest ma ise ei tea midagi. Kelle eest ja miks palvetan, seda saan mõnikord

alles hiljem teada. Tunnen, et paluda on vaja kõigi hädasolijate ja eriti surijate eest. Vanad inimesed on olnud mulle alati sümpaatsed sõbrad. Nüüd olen ise vana ja õnnelik kõigi oma usukaaslaste lähedase ja sõbraliku olemuse pärast.

Jeesuse õppetund

Toon Jumala juhtimisest oma elus markantse näite. Sõitsin ühel pühapäeval Keava maakodust Raplasse, et palvetunnist ja jumalateenistusest osa võtta. Kodus paluti poest tuua saia ja vorsti. Mitte kunagi enne ega pärast ei ole ma läinud enne kirikut poodi, sest pärast jääb selleks enne bussile minemist aega küllaga. Ma ei tea miks, aga kõndisin ikka poodi ja ostsin, mida pidin.

Kui palvetund pastoraadi raamatukoguruumis lõppes, astus sisse pikk jõuline noormees. Ta istus toolile ja palus abi, sest kõht olevat väga tühi. Teised tunnis olijad selgitasid, et meil siin toitu ei ole. Aga minul ju oli ning enne kirikut ostetud saiapäts ja vorstijupp rändasid näljasele. Arvan, et see ei olnud ainult minu juhtimine ühe tundmatu näljase juurde, vaid ilus õppetund ligimesearmastuse teostumisest Jeesuse kuulutuse taustal.

Armastus ei väsi

Mu mõlemad pojad elavad oma elu, neil on pered ning nad teavad, et (vana)ema on usklik. Ka nemad on ristimata. Eks minagi olin samasugune, ent Jumalal on oma aeg ja võimalused iga inimese ja iga saare jaoks.

Usk, lootus ja suur vanainimese armastus on need, mis mind nüüd üksinduses ja lesepõlves toetavad. Usun ja loodan, et nende abil jõuan ka mina kord maistest pelgupaikadest ja linnadest taevasesse eluasemesse.

IN MEMORIAM - Adele Hapsal

Ülestõusmispüha öösel sai 88. eluaastal aulise kutse oma Issanda juurde üks Rapla koguduse ustavamaid ja toimekamaid liikmeid Adele Hapsal. Kõik, kelle keskel ta päevast-päeva liikus ja toimetas, tundsid Adelet kui väga, kohusetundlikku, abivalmis ja töökat inimest.

Adele oli pärit usklikust kodust, kus kirikuskäimine oli endastmõistetav. Ema oli olnud noorena praost Malmi juures Rapla pastoraadis toatüdrukaks. See aeg jätnud temasse väga sügava jälje. Isa suri, kui Adele oli alles laps ning koos õega pidid nad aitama emal toime tulla majapidamisega. Juba varases nooruses kujunes tal välja vastutustunne.

Samuti oli Adele aktiivne vennastekoguduse palvetundides osaleja ning alati valmis abistama neid, kes palvetunde oma kodus

korraldasid. Rapla koguduses oli ta pikki aastaid ka laulukoori liige. Kui paljud ei julgenud nõukogude ajal kiriku poole vaadatagi, rääkimata siin kaasa töötamisest, oli Adele üks neist, tänu kellele Rapla kirik ja selle ümbrus oli alati puhas ja korras. Ka hiljem on ta jõudumööda omapoolse panusega aktiivselt koguduseelusega kaasa löönud.

Kui keegi koguduse inimestest palus abi oma koduste tööde ja toimetamiste juures, ei jäänud Adele kõrval kunagi abipalujale kurdiks. Ikka käis ta hooldamas ja aitamas haigeid ja endast viletsamaid. Aastaid muretses ta oma haige õe Ida pärast, kes lahkus kaks aastat tagasi. Vaatamata raskustele, mis Adele elus ette tulid, oli ta väga kannatlik ning lootis alati siiralt ja lapselikult Jumala abile.

Heli Viinalass

Mäluhoidja Ilse Rahkema

„Ma olin väike tüdruk ja panin kõike tähele,“ rääkis Ilse Rahkema oma 85.sünnipäeval 11.jaanuaril Raikkülas. Vähe sellest, et kuulas, märkas ja tähele pani: ta jättis selle ka meelde ning sorava jutuvestjana oskab panna iga kuulaja fantaasia ammumöödunu radadel endaga kaasa uitama.

Ilse mäluvaramu aarded on kogutud tema lähimbrusest. Kodust mõnesaja meetri kaugusel asub Paka mägi nagu järsk pankrannik oma muististe ja legendidega. Sageli suurt bussitait huvilisi oma lugude lummusse haarata – see on tulnud Isele välja nagu möödaminnes. Neis lugudes on ajalugu, looduse stiihiat, müstikat, romantikat. Peatutakse muinaseestlaste arvatavas kärjate pidamise kohas, otsitakse märke kunagisest kiviteest, allikatest, ojadest. Marsruudi lõpul käiakse Keyserlingide hauaplatsil nende erakalmistul. Selle kuulsa perekonna saaga lähtub Raikküla mõisast, mis oma erilisusega köitis tugevalt Ilse meeli juba väikese tüdrukuna. Ühe järeltulija, Manfred Keyserlingiga on Ilse kirjavahetuses tänini ning vennalapsed on tal Saksamaal külaski käinud.

Sugulane nii Hans Tiismanni kui ka Uku Masinguga

Koduloohuvilisena on Ilse oma suguvõsa juuri otsides leidnud niidid, mis viivad kokku mitme Raplamaalt pärit tuntud isikuga. Alust pärit esimene eestlasest misjonär ja 19.sajandi Eesti suurimaks polüglotiks peetud Hans Tiismann oli Ilse ema vanaonu. Lipalt pärit Masingutega on Ilse sugulane oma isa kaudu.

Sündinud on Ilse teomajas Paka mäe põhjapoolse osa külje all, kus tollal laius ümberringi mets. Praegusesse Mardi tallu jõudis ta viieaastasena, kuna Eesti Vabariigi alguses jaotati ka Raikkülas mõisamaa talukohtadeks. Loos otsustas, kes millise tüki saab.

Ilse on oma pere kuues laps ning ainsana veel elavate kirjas. Kokku sündis vanematele Mart ja Marie Rahkemale üheksa last, kellest kaks surid päris beebina. Lastest vanima, Elviine (1906-1976) ja noorima, Rauli (1931-2007) vanusevahe oli 25 aastat. Nende vahele mahtusid Albert (1908-1961), Magda (1914-1994), Endel (1920-1927), Ilse (1923) ja Eveliine (1926-1983).

Ilse Rahkema jutuhoos

Õe Eveliine (Evi) poeg Andres Langemets on tuntud luuletaja ja kirjanduskriitikuna. Rahkemate suguvõsas on ka vaimulikke. Vend Alberti poeg Eerik Rahkema on kauaaegne Haapsalu baptistkoguduse pastor ning viimase väimees Leho Paldre on pastoriks Tartus Kolgata baptistkoguduses.

Rahkemate puhul on tegemist tugevalt ühtehoidva perekonnaga. 2006.aasta juunis peeti oma vanima õe Elviine (Ella) 100.sünniaastapäeva puhul Rapla kirikus kaunis mälestusjumalateenistus, kus muusikat tegid selle suure perekonna mitme põlve järeltulijad.

Tahan koju väikese venna juurde!

Lähim kool oli Raikküla mõisamajas asuvas lastekodus. „Isa viis mind kõigepealt kooli väljastpoolt vaatama,“ meenutab Ilse oma kooliaja algust. „Läksime mõisa pargitagust äärt pidi ringiga. Ma ei püsinud klassis kohe üldse, põgenesin esimesel võimalusel. Õpetajad tulid järele, võtsid käest kinni ja küsisid, miks ma ei taha klassis olla. Ütlesin, et tahan koju oma väikese venna juurde, kel on nii tillukesed varbad. Lõpuks pani õpetaja klassiukse lukku, et ma jälle minema ei jookseks.“

Koolis oli kolm liitklassi. Viies ja kuues olid mõisa kõige ilusamas, sammastega ruumis. Seal olid pillid, mida õhtuti mängiti. „Vanem õde Ella töötas käsitööõpetajana ja tal külas käies vaatasin, kuidas suured poisid istusid pinkidel ja muudkui mängisid pille. Keset saali oli pikk laud ja selle ümber tuli koguneda enne tundide algust hommikupalvuseks. Õhtul pidas direktor samuti palvuse ja küsis seejuures igalt lapselt, kuidas ta oli päeva veetnud.“

Ajukelmepõletik sundis Ilset pärast viiendat klassi koolitee pooleli jätma. Ka lapsepõlves põetud sarlakid jätsid seljavaevused kogu eluks. Koolihariduse puudujääke on korvanud aga loomupärane teadmishuvi ja avatud meel.

Ilse on osanud lahtiste silmadega elu jälgida ja kaasinimestele südameheadust jagada. Tagantjärele on ta raamatutarkustki juurde õppinud ning vene ajal Tallinnas eksameid tegemas käies saanud lastekodu kasvataja kutsegi. Ilse lugemust võib kadestada meist igauks ning siiani on tal suur huvi raamatute vastu.

Raikküla mõisa peahoone oma endises hiilguses

Leeris sõjasuvel 1941

„Leerijal elasin Raplas Kalda mäel. Õpetajaks oli siis Heino Mälk. Ta küll jagas meile õpetust, aga õnnistada ei saanud. Meid oli selles kevadleeris 36 tütarlast. Oma leeripäeval 29.juunil 1941 palusime endid õnnistama Rapla vana õpetaja Joosep Liivi, kes elas siis juba Kiisal,“ meenutab Ilse üht oma elu tähtsündmust.

„Mäletan 1941. aasta palavat sõjasuve ja tolmust maanteed. Seal pidas sõjavägi valvet ja kes sõita tahtis, sel pidi olema vallamajast tõend. Õpetaja Liiv manitses meid tulema kirikusse käärkambri kaudu. Mina aga jäin veidi hiljaks ja marssisin oma pika valge kleidiga sõjaväelaste vahelt uhkelt kiriku peauksest sisse otse altari ette. Ei tea, kust ma selle julguse võtsin,“ imestab Ilse siiani.

Tollast Rapla õpetajat Mälku tundis Ilse hästi, sest ta käis sageli nende kodust piima viimas. „Ta tuli kas hobuse või jalgrattaga. Ükskord palus Mälk, et ma tuleks mõneks päevaks tema väikest poega hoidma. Ta elas oma perega vallamaja vastas köstrimajas, sest pastoraadis olid tollal vene sõjaväelased,“ mäletab Ilse rohkem kui kuuekümne aasta taguseid aegu nagu eilset päeva.

Õpetaja Mälgule meeldinud kuulata Ilse jutte ja ta palunud joonistada endale mälestuseks Rapla kirikust pildi. Kahjuks jäi see Ilsele tegemata, sest enne leeriaja lõppu läks Mälk ootamatult maapakku ja tuli tagasi alles siis, kui venelased olid minema löödud. Vahepeal, 14.juunil 1941 oli suur osa eesti intelligentsi, kaupmehi ja väga palju süütuid inimesi Siberisse küüditatud.

Tööelu möödus Raikküla lastekodus

Ilse jätkab mälestustega sõjaajast: „Oli aasta 1944 ja Märjamaal käisid veel lahingud. Lipa kool seisis, kuid selle direktor Tamm saatis mulle kirja küsimusega, kas ma tahaks oma südant jagada sõjaorbudega. See mul mõttes ei olnud – tahtsin hoopis kunstnikuks saada. Mu joonistused pandi alati eeskujuks. Aga Tamm palus ja siis mõtlesin ümber ning läksin ja jäingi sinna hulgaks aastateks,“ meenutab ta tagantjärele oma edaspidist elusaatust määranud otsuseid.

Raikküla mõisa rajatud lastekodusse oli toodud kolmkümmend sõjaorbu – eestlasi ja venelasi, kõik väga kehvades riietes, millel polnud nööpegi ees. „Tõin kodunt taskunoa, lõikasin pargist sarapuukeppe, koorisin ära,

lõikasin pööradeks ja õmblesin need riitele ette. Kontrollijatelt sain sellepärast veel riielda,“ meenutab Ilse tollaseid kehvi aegu.

Algul oli Ilse lapsehoidja, hiljem hakkas sealsamas kolme naisega lastele riideid õmblema. Pikki aastaid on tal tulnud lastekodus riideid parandada ja lappida ning pidada laohoidjaametit – kuni 1980-ndate keskel päriselt koju jäi.

Vanemate jälg lastes

„Isa teenis tsaariarmee ratsasuurtükiväes ja tegi läbi esimese ilmasõja. Mul on vihik täis kirjutatud tema mälestusi. Ta viis mind paljudesse ilusatesse paikadesse. Käisime koos

Raikküla mõisa pargis, kus kõrgete kuuskede all olid rinnuni kobrulehed ja punaste õitega keskel katkulehed. Neid kasutati ravimina katku puhul. Nüüd on see mets maha võetud ja keegi ehitas sinna maja. Ei tea, kuidas ma kõiki neid asju märkasin. Alguses ei osanudki neile tähendust anda, alles hiljem hakkasin süvenema,“ räägib Ilse oma raugematu uudishimu ja siiani lausa imetusväärse mälu tagamaadest.

Ilse ütleb, et isalt sai ta koduloohuvi ja emalt muusikaande. Laulnud küla palvetunnis keegi valesti, olevat ema kohe katkestanud ja võtnud üles õige viisi. Erinevalt õdedest-vendadest Ilse ise küll ühtki pilli ei mängi, kuid on viisistanud teiste värsse ja olnud mõnikord ka ise laululooja. Üht omatehtud pala juhtunud ta kord kuulma raadiostki, kuid paraku kellegi teise nime all esitatuna. Noodikirja pole Ilse õppinud, kuid meeldejätmiseks laulab ta omatehtud viisi järjest mitu

korda läbi. Sünnipäeval oli võimalik lindilt kuulda, millise kõrge ja kauni lauluhääle oli Ilse emalt pärinud.

Mardi talu Raikkülas, kus Ilse kogu elu elanud, on vend Rauli pere ehitanud viimastel aastatel avaramaks, teinud teise korruse ja lisanud juurde kõik tänapäevased mugavused. Ilse sõnul on siin vaikne ja rahulik elada, ei ole torme – Paka mägi hoiab ära. Seal kasvavaid pohlavarsi käib ta korjamas kingituseks sünnipäevalastele. „Need on nii ilusad! Imestan, kuidas sügava lumega, nagu minu nooruses talved olid, tuli üks külamees mind sünnipäeval õnnitlema haljaste pohlavartega. Ta pidi ikka tunde lumes sumama,“ mõtiskleb Raikküla elav legend Ilse Rahkema elu ja inimeste üle. Romantiliselt ja positiivselt nagu alati.

Ilme Veetamm

Rahkema pere 1930-ndate aastate keskel. Seisavad Magda, Albert, Elvine; istuvad isa Mart ja ema Marie; ees Ilse, Raul ja Eveline

Teele-Triin valmistub vaimulikutööks

Teele-Triin Õunmaa (vasakul) lehe toimetaja Ilme Veetammega juttu puhumas

Alates 1. jaanuarist on Rapla koguduses praktikal Tartu teoloogia akadeemia magistrantuuris õppiv Teele-Triin Õunmaa, kes igapäevast leiba teenib päevatädina Keila SOS lastekülas.

Teele-Triin, kuidas sattusid Raplasse?

Mina ei usu juhuseid. Et ma siin olen, on ikka Jumala tahe. Diplomiõpe akadeemias sai läbi ja oleksin võinud jätkata praktikat Vigala koguduses, kuid tekkis tunne, et tuleb edasi minna ja areneda. Selleks oli natuke vaja ka keskkonnavahetust. Töötades vahepeal Valgu põhikoolis sotsiaalpedagoogina, tuli jutuks minu eriala kooli arvutiõpetaja Ene Lauriga, kes on ka Rapla koguduse raamatupidaja. Et siin oli vaimulikke töötajaid vaja, olen juba oktoobri lõpust käinud jumalateenistustel kaasa teenimas ja leeritunde pidamas. Jaanuarist võttis Rapla koguduse juhatus mind ametlikult praktikandina tööle.

Kus on Su juured ja kas oled sündinud kristlikku perekonda?

Olen sündinud aastal 1983 Tallinnas ja seal möödusid mu kuus esimest eluaastat. Ema oli väiksena olnud maal ja oma lastele rahulikumat kasvamispaika soovides kolisime Märjamaale, kus elan praegugi. Olen oma peres noorim, mul on kaks venda ja kaks õde.

Ema mäletab, et kui teda oli kirikus ristitud, tulnud ta koju ja pesnud pea ristimisveest puhtaks. Tegelikult ei ole see ju võimalik, sest ristib mitte vesi, vaid Püha Vaim. Minu teada on ta olnud kogu elu jumalakartlik inimene ja palvetanud, eriti viimasel ajal, kuigi seda pole talle kodus lapsena õpetatud. Eks mina olen ka püüdnud teda sel teel juhatada. Iseendast huvitav, et lapse kaudu jõuab ka ema kirikusse. Praegu käib ta Olevistes Alfa-kursusel. Ka mu isa, kellega ma pole koos kasvanud, pidas minu kutsevalikut väga heaks, öeldes, et töö selles valdkonnas on tegemata ja teoloogia on tuleviku eriala.

Kas mõtlesid või unistasid vaimuliku erialast juba kooliajal?

Sugugi mitte, alates seitsmendast klassist tahtsin saada hoopis näitlejaks, olen üritanud isegi lavakunstkooli astuda. Pärast põhikooli lõpetamist Märjamaal läksin edasi õppima Tallinna 32. keskkooli ja käisin selle kõrval Kullo kooliteatris. Ma ei olnud raamatute taga istuja vastupidiselt vennale, pigem otsisin lapsena aktiivset tegutsemist rohkem poiste seltsis õues mängides.

Ajalookallakuga klassis olid meil väga huvitavad õpetajad ja üks neist, Erki Silvet, on ka minu praegune õppejõud Tartu teoloogia akadeemias. Ta luges meile tollal religioonifilosoofiat ja maailma usundeid. Lugenud minu esseesid, küsis ta, kas ehk tahaksin filosoofiat õppida. Väike huvi siis tekkis, kuid see sai peagi maha maetud näitlejaks pürgimise soovi ees. Kui kümnendas klassis tulid kord jutuks vilistlaste kutsevalikud, ütlesin kõva

häälega, et elu seeski ei lähe ma teoloogiat õppima. Seda tuletat tookordne klassijuhataja mulle paar aastat hiljem naerdes meelde, kui oli kuulnud minu valikust.

Mis kallutas Su valiku Tartu teoloogia akadeemia poole?

Läksin sinna tegelikult meedia pärast, mis on üks sealsest viiest erialast. Oma osa oli tuttavalt kooliõel, keda kohtasin Teeviida messil teoloogia akadeemiat esindamas.

Kolmandal kursusel, kui diplomiõppes tuli teha kitsam erialavalik, mõtlesin noortetöö peale. Lähedased ja pereliikmed soovitasid, et sellega võib ka omavalitsuses tööd leida. Tegini otsuse noortetöö kasuks, aga minus kees sisemine võitlus ja ma ei saanud enne rahu, kui läksin ja vahetasin selle vaimuliku erialaks. Tahan saada esialgu diakoniks. Tunnen rõõmu Jumala teenimisest. Mind huvitab kogudusetöö, Sõna kuulutamine ja jagamine - ka lastele. Tulevikus kujutlen end kas diakonina suurema koguduse juures või väikese koguduse õpetajana kuskil maapiirkonnas.

Paastumaarjapäeval pidasid Sa kirikulistele jutluse, mis seostub 25.märtsi kui traagilise kuupäevaga eesti rahva ajaloos. Kas see on puudutanud ka Sinu suguvõsa liikmeid?

Jah, minu vanaisa küüditati. Tegemist oli perekonnasisese reetmisega: vanavanaema ilmselt kaebas, et vanaisa oli metsavendi aidanud. Sellest piisas. Maailmavaateline lõhe läks läbi perekonna: vanaema oli hingelt kommunist ja teda Siberisse ei saadetud.

Vanaisa oli huvitav ja rõõmsameelne inimene. Pikki aastaid oli tema mulle isa asemel. Ta oli muide sugulane Anton Hansen-Tammsaarega. Siberi-aastad suutis vastu pidada ja tal oli õnne elada ka vabas Eestis. Keskkooli ajal tegin uurimustöö vanaisa eluloost.

Küsis Ilme Veetamm

Rapla vennastekoguduse ajaloost 2.

Tänavu möödub 210 aastat vennastekoguduse ametlikust esmamainimisest Rapla kihelkonnas. Vaatleme selle kirikliku äratusliikumise mõju siinsele rahvale läbi paari sajandi väheste kirjapandud mälestuste põhjal.

Vennastekoguduse üheks olulisemaks töömeetodiks on olnud rändjutlustamine, mille tõttu levis see liikumine Eestimaal kiiresti ühest piirkonnast teise. Selle edukus kohapeal sõltus oluliselt nii pastori vaadetest kui ka mõisnike suhtumisest. Oma tegevuse esimesel perioodil 18.sajandi keskel oli vennaste liikumine Harjumaal elavam Tallinnaga piirnevates kihelkondades, nagu Jõelähtme, Jüri, Keila, Harju-Jaani ja Kuusalu. Kõige laiemalt levis see Läänemaal, millest praktiliselt ükski kihelkond puudutamata ei jäänud. Eriti elav oli tegevus rannarootslaste keskel ja Hiiumaal.

Jaan Neljas (1888-1972) Pörsaku külast on pannud kirja oma vanaisa Tõnis Neljase mälestusi Rapla palvemaja algusaastatest. Selgub, et 18.sajandi algus olnud usu poolest päris elav aeg. Kord Rapla kirikus oma isa põlvede vahel püsti seistes, sest ruum olnud nii rahvast täis, et istuda polnud võimalik, tundnud ta järsku, et talle sajab vett pähe. Ta arvanud, et kiriku katus sajab läbi. Üles vaadates aga näinud, et need on hoopis isa pisarad, mis Jumala sõna mõjul ta silmist voolanud.

Ka 1850-ndatel aastatel olnud Raplas usuliselt elav aeg, mil äratuslaine tulnud siia Järva-Peetri kihelkonnast. Sealsel õpetaja Carl Mattias Henningul olnud tihedaid kokkupuuteid Peterburis tegutsenud ja hiljem Saksamaal misjoniseltsi asutanud kuulsa Johannes Gossneriga. Ei ole küll andmeid, milline oli tollase liikumise ulatus ja eripära, kuid kindlasti oli see teevalmistajaks pisut hilisemale, 1874.aastal Noarootsist alanud ja kogu Põhja-Eestis väga jõuliselt levinud nn Läänemaa ärkamisele. Kümnekond aastat hiljem jõudsid selle mõjud tuntavalt ka Rapla kihelkonda.

Läänemaa ärkamise mõju

Sikeldist pärit Mart Sersant (1890-1979) on jutustanud vanade vendade mälestustest, kuidas kord tulnud keegi Noarootsi vend Märjamaa laadale. Seal küsitud temalt pilgates: „Kas sa tõid laadale ka Püha Vaimu?“ Vend vastanud, et ei toonud. Küsija seepeale: „Imelik, sa tuled Noarootsist ja ei too Püha Vaimu!“ Laadalt koju minnes hakanud mõte, et ta tuli Noarootsist ja ei toonud Püha Vaimu, seda meest väga vaevama. Ta ei saa rahu enne, kuni saab Püha Vaimu anni ja läheb Märjamaale tagasi, kus algab suur ärkamine.

Sealt levinud see ka Raplasse. Märjamaa venna Repmanni, rahvasuus Pühatu-papa läbi saanud äratuse Jaan Veldt Kabalast ja Hans Neljas Pörsakult. Viimane oli pikemat aega Rapla vennastekoguduse vanemvend. Tema poeg Jaan Neljas on isa mälestustest üles kirjutanud järgmist: „Rahvas nimetas Jumala sõna kuulutajaid lugijateks ja koosolekuid lugemise

tundideks. Esimene lugemise tund Pörsaku külas peeti Väljaotsa talus uuel aastal 1881. Hiljem hakati ka teistes taludes palvetunde pidama. Palvetunnid olid väga elavad, kus käis ka kaugemalt kuulutajaid vendasid. Kõned olid enamasti äratavad. Tuli ka ette, et kuulutuse ajal mõni Jumala sõnast tabatult maha langes. Rapla selleaegne õpetaja Malm suhtus esmalt liikumisse kahtlevalt, aga pärast oli ta ka ise selle liikumise poolt. 1905.aastal peeti palvetunde ka Valtu mõisas.“

Palamulla ärkamine

Teine Läänemaa ärkamise laine jõudnud Rapla kihelkonda 1860-ndate alguses Nissi kaudu. Palamulla küla Pärdi talu perepoja Jüri Villardi süda oli juba pikka aega valutanud oma rahva patuelu pärast. Külarahvas pannud imeks, miks see poiss küll nii palju palvetab.

Vahepeal oli Läänemaa ärkamine vallutanud naaberkihelkonna Nissi. Nii läinudki 15-aastane Jüri Villard kord Nissi palvetundi ja saanud seal Püha Vaimuga ristimise ning ülevoolava rõõmu ja õnnistuse osaliseks. Sealse vennastekoguduse vanemvend Mart Meinvald saatnud poisi koju sõnadega: „Vend, vii tuli Raplasse!“

Kui siis pärast kojujõudmist kodukülas esimene palvetund toimus, alustanud Jüri Villard seda sõnadega: „Kallid Palamulla küla noored inimesed! Kui me sedasi edasi elame nagu tänini, siis läheme kõik hukka.“ Sellel kõnel olnud ennekuulmatu vägi, mis pannud pea kogu külarahva pattu kahetsema ja Jumalat appi hüüdma. Suures Palamulla külas jäänud vaid kolm inimest sellest puudutamata. Vennastekogudus sai tollest külast 9 kuulutajat vanda,

teiste seas hilisema kauaaegse üle-eestilise peavanema Jüri Leidtorfi.

Mart Sersant meenutab: „Ärkamine vallutas kogu Rapla kihelkonna. Selle juht ja keskne kuju oli Jüri Villard, keda rahva suus tunti talu järgi Pärdi Jürina. Palvetunnid said paljudes taludes peetud. Neid peeti laupäeva, pühapäeva ja neljapäeva õhtuti. Kiriku ja palvemaja teed käidi lauluga, vahel teepeal palves olles.“

Nälg Jumala sõna järele

Usuline äratusliikumine pani rahva senisest rohkem liikuma ja üksteisega läbi käima ka väljaspool oma küla ja kodukihelkonda. Nälg Jumala sõna ja omavahelise osaduse järele oli nii suur, et ka kauged maad ja pikad teed ei olnud mingi takistus. Teistesse kihelkondadesse, eriti Harju- ja Läänemaale, aga ka Viru-, Järva-, Pärnu- ja Viljandimaale mindi peamiselt jalgsi, harvem hobusega. Samamoodi käis siin teiste piirkondade noori Nissist, Kuusalust, Mihklist ja mujaltki. Esimene peatuspaik olnud sageli Palamulla Pärdi talu. Kui Jüri Villard neile laupäeva õhtul palvetunni ära pidas, olnud teekonna vaev tasuta.

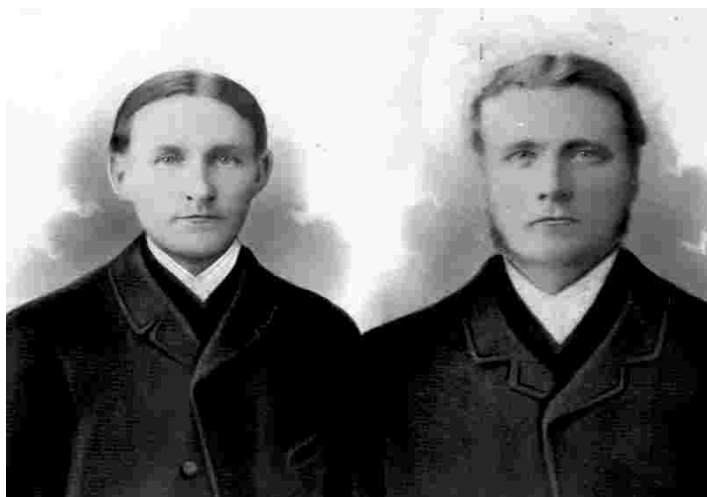
Jaan Neljas Pörsakult oli usin mälestuste kirjapanija

Tundub, et usuline liikumine haaras tugevalt kogu kogukonda, nii noori kui ka vanu. Kui Laitse mõisa usklikuks saanud parun Üxküll oli kord sügisesel tööpäeval Rapla palvemajas kõnelnud, siis olnud selle suur saal rahvast nii täis, et osa pidi õues akna taga kuulama.

Sellistes vägevates vaimuliikumistes kipub sageli esinema äärmuslikke nähtusi, nagu ekstaasi, kukkumisi, tervenemisi jne. Kahjuks ei suutnud kirik alati äratusliikumiste positiivset mõju ära kasutada ning ka Läänemaa ärkamine väljus mitmel pool luterlikust kirikust.

Rapla kihelkonnaski sündinud mitu üleloomulikku nähtust. Näiteks hakanud ühes palvetunnis kolm öde imeilusat laulu laulma, mis kõlanud väga taevalikult. Lauljad istunud üksteisest eraldi ja keegi polnud laulu sõnu ega viisi enne kuulnud ning varem õppinud. Kui vennad püüdnud hakata sõnu üles kirjutama, siis see lakanud.

Ükski mälestuste kirjutaja ei räägi Läänemaa ärkamise mõjul mingitest separatistlikest liikumistest Rapla kihelkonnas. Selle põhjus oli kindlasti kiriku ja palvemaja hea koostöö. Praost Carl Eduard Malm töötanud vendadega käsikäes ja olnud nende suhtes igati sõbralik. Tuumaka jutlustajana tõmmanud Malm ka teiste kihelkondade inimesi Rapla kirikusse. Mitte kunagi ei peetud palvetunde kiriku jumalateenistuse ajal, vaid ikka enne ja pärast ning vahepeal oldi kirikus.

Kaks Rapla Jüri - Villard (vasakul) ja Suurthal (Suurvalu)

Rapla Jürid

Omaette kuulutajate tandemi Rapla vennastekoguduses XIX sajandi lõpus moodustasid kolm Jüri: Villard, Leidtorf ja Suurthal. Kuna nad käisid sageli koos ka kaugemal kuulutusreisidel, hüütigi neid Rapla Jürideks. Neist tuntuim ja karismaatilisim oli Villard (1866-1897), kes suri noorelt kurgutiisikusse.

Oma 31 eluaastaga jäi ta vennastekoguduse ajalukku ühe esimese, noorsugu tõsiselt usuleäratava evangelistina. Temast on pikemalt kirjutatud aastatel 1935-36 vennastekoguduse ajakirjas „Risti Vägi“ läbi mitme numbriga sarjas „Eesti usuelu ärkamisaja tegelasi“. Kahetsusega tõdetakse seal, et liiga vähe on säilinud kirjalikke andmeid Eesti vennastekoguduse tegelaste elust. Haritlaste puudumise tõttu ei olnud sellel liikumisel kaua aega ei oma ajaraamatut ega ka häälekandjat.

Kuigi isa surma järel päris Jüri talu, ei olnud ta olemuselt talupidaja. Olulisemaks pidas ta kündmist ja külvamist Jumala riigi põllul. Ta olevat abiellunudki vaid selleks, et ledest emal oleks kergem talu pidada. Kuigi ta ise vältinud igasuguseid elurõõme ja tühje lõbustusi, ei mäletata Villardit siiski range

ja teiste suhtes näpuga näitava moralistina. Kogu oma eluga olevat ta püüdnud tõestada, et usklik inimene on Kristuse lunastustöö läbi õnnis juba siinses elus ning Kristuse õpetuse järel käies võib inimene olla õnnelik. Jüri karismaatilisus mõjunud eriti noortele. Palvemajadesse ja küla palvetundidesse, kus ta kõnelnud, tulnud rahvast alati murdu.

Jüri Villardi matusepäeval ei mahutanud Rapla kirik kõiki saatjaid. Isegi naaberkihelkondade mõisnikke oli tulnud saatma noort äratusjutlustajat. Praost Malm oli oma matusekõnes öelnud: „Usume kindlasti, et ta on pärinud õndsuse oma Issanda riigis.“

Ka Palamulla küla Viilika talu perepoeg Jüri Leidtorf (1868-1946) oli hea kõneanniga noormees. Tema siirdus 1900.aastal Pärnusse linnamisjonäriks ning 1908 võttis vastu köstrikoha Piirsalus, kus töötas kuni 1924.aastani. Hea juhi- ja organisaatoriandega mehe valiti ta 1920.aastal Eesti Evangeelse Vennastekoguduse (EEVK) peavanemaks, millist ametit pidas kuni surmani.

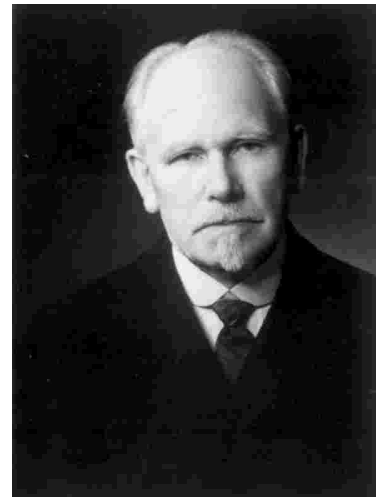
Leidtorfi kohta on öeldud, et ta oli küll väikese hariduse, kuid suurte vaimuannetega mees, kel oli loomupärast intelligentsi ja kes oskas väärikalt suhelda nii kiriku ametikandjate kui ka võimuesindajatega. Kui ta EEVK peavanemana pühapäeviti kogudusi külastas, anti talle sageli võimalus jutlustada ka kohalikus kirikus jumalateenistusel.

Kui 1919.aastal kuulutati välja uus usuühingute registreerimise seadus, seisis vennastekogudus omamoodi teelahkmel. Tollal valitses seal ka tugev luterlikust kirikust lahkulöömise soov. Selleks otsiti ja leiti põhjusi kiriku töötajate puudustest ja inimlikest vigadest. Õnneks mitte Raplas, sest siin ei tekkinud teravat vastuolu kiriku ja palvemaja vahel.

Objektiivselt välistas vennastekogudusel oma kiriku loomise haritud teoloogide puudumine. Üheskoos Herrnhuti keskusega leiti, et õigem on jääda tegutsema äratusliikumisenä luterliku kiriku sees. 7.detsembril 1925 sai EEVK peavanem Leidtorf Herrnhuti piiskopilt Jensenilt kirja, kus öeldakse sõnaselgelt: „Iseseisvat kirikut ainult kolme tuhande liikmega, kes pealegi laiali üle Eesti riigi elavad, on liig raske asutada ja oma kirikuõpetajaid ning kõike, mis kirik tarvitab, üles pidada. Meie vennastekogudusel ei ole iialgi seda soovi olnud kohalikest kirikust lahkuda ja koguni ilma tarviliku põhjuseta neid kirikust välja viia. Meie sooviksime ka Eestis oma tööd kohalike kiriku sees edasi jätkata.“

See oli kindlasti ephohhilise tähtsusega kiri Eesti vennastekoguduse jaoks, mis võimaldas esimese omariikluse ajal teha õnnistusriikast tööd luteri kiriku sees ja selle kasuks. Neist põhimõtteist pidas Jüri Leidtorf peavanemana kinni elu lõpuni. Ta on maetud Piirsalu kalmistule.

Rapla Jüridest vanim, Suurthal, eestistatuna Suurvalu (1860-1939), oli pärit Sikeldist Pihku talust. 21-aastaselt võeti ta nekrutina sõjaväeteenistusse, kuid vabanes aasta hiljem õnneloo läbi. Kuna ta oli teistest Jüridest kõige rohkem

EEVK peavanem Jüri Leidtorf

talupoja tüüpi, jäi ta elu lõpuni kodukanti. Kahel korral valiti ta Rapla vallavanemaks ning aastatel 1920-1939 oli ta Rapla koguduse nõukogu esimehe auväärse ja vastustusrikkas ametis.

Vennastekogudus rahva vagaduse kujundajana

Kuigi vennastekogudusse kuulunud inimeste hulk luterliku kiriku liikmete üldarvuga võrreldes oli ka enne Teist maailmasõda üpris tagasihoidlik, on selle tegevuse mõju olnud märksa suurem. Palvemajas, eriti rahvarohketel aastapäevadel, samuti kodustes palvetundides osales ka neid, kes ise vennastekoguduse liikmed ei olnud.

Palvemajas peeti eraldi noormeeste ja tütarlaste tunde, olulisel kohal oli lastetöö. Leena Massov, poliitik Otto Tiefsi õde, kirjutab oma mälestustes: „Üks kord kuus laupäeva õhtul kogunesid vanad ja noored vallalised õed kokku palvemaja väikesesse tuppa, et üheskoos palvetada, lugeda Jumala sõna, selle alusel endid läbi katsuda, ühiselt rääkida oma kiusatustest võitlemises ja kannatustest, ka Jumala abist ja armust, et ustavaks jääda võitlemistes.“

Vennastekoguduses ei olnud naistel avalikel koosolekutel kõnelemise õigust, kuid laste õpetamisel oli nende roll väga tähtis. Tööd lastega võib kahtlemata pidada vennastekoguduse üheks kõige tänuväärsemaks ja tulemusrikkamaks valdkonnaks.

Leena Massov meenutab: „Meie armas Rapla koguduse õpetaja Joosep Liiv koguduses ringi sõites ja lastetunde (loendus) pidades leidis, et väga vajalik on rohkem usulist tööd teha laste keskel. Kord kutsus ta kantslis üles, kas ei leiduks koguduses õdesid ja vendi, kes tahaks lapsi koguda.

See kutse leidis vastuvõtmist ka vennastekoguduse keskel. Kohe rakendasid vennad ja õed endid tööle, nii et igas vallas hakati koguma lapsi pühapäeviti lastetundidesse. Neid peeti Raplas, Alus, Sikeldis, Kodilas, Palamullas, Raikkülas, Kabalas, Keavas ja Valtus. Rapla palvemajas kogus lapsi õde Liisa Otten ühes oma noore abilise Helene Randjärvega (hiljem Lume).“

Eriti soojalt räägib ta lastetööst Valtus, kus Madli Pohla madalasse tarre Kaerepere külas mahtus kuni 60 last. Koos lastega tulid sinna ka emad. „Olid armsad ja õnnistatud tunnid. Nii mõnegi lapse noorest hingest puhus läbi Jumala Vaimu tuul. Lapseeest välja kasvades on nad enamasti kõik Issandale truuks jäänud,“ meenutab Leena Massov tänutundega.

Rahva vagaduse kujundamisel ei saa mööda minna külapalvetundide tähtsusest. Suurte pühade eel, näiteks enne nelipüha peeti palvenädalaid korraga mitmel pool kihelkonnas. Teine regulaarne äratusnädalate aeg oli jaanuari lõpupoole. Alati oli siis ka külalisi teistest kogudustest, kes töid oodatud külaleiba. Kuigi suure ja elava vennastekoguduse tegevusega Rapla kihelkonnas oli vaid üks palvemaja, ei jäänud kaugemadki külad vaimulikult teenimata.

Selliste palvetundide pidamine nõudis kindlat graafikut ning iga vend teadis, kus ja millal teda oodatakse. Kaugemalt tulnud kuulutajate jaoks oli see omamoodi pikaajaline komandeering, kus külaliste sõidu, söögi ja öömaja eest hoolitses vastuvõtja pere. Veel nõukogude ajal, 1950-ndate aastate alguses peeti Rapla kihelkonnas regulaarseid palvetunde kolmekümnes kodus. (järgneb)

Mihkel Kukk

Rapla palvemaja 140.aastapäev esimesel nelipühäl 1950. Ees istub valge mantliga palvemaja viimane vanemvend Tõnis Saare

Ära karda, ussike Jaakob, väetike Iisrael, mina aitan sind, ütleb Issand ja su lunastaja, Iisraeli Püha (Jesaja 41:14) 1.

Iisraeli riigi väljakuulutamisest 14.mail 1948.aastal möödub tänavu 60 aastat. Väga hea Iisraeli tundja Riina Kaukver annab paaris järgnevas lehes ülevaate Jumala valitud rahva ja tema riigi saatusest läbi ajaloo.

Aastal 66 pKr saatis Rooma imperaator Nero oma leegionid Vespasianuse ülemjuhtimise all Iisraeli juutide ülestõusu roomlaste vastu maha suruma. Nad laastasid maa, riisusid linnad ja viisid maa elanike kallal läbi tapatalgud. Seejärel marssisid leegionid Vespasianuse poja Tiituse juhtimise all Jeruusalemma peale.

Jeruusalemm püsis mõne aja, kuid peagi sai suurimaks vaenlaseks nälg. 17.tammuz'i päeval murdsid roomlased Jeruusalemma müürid, kolm nädalat hiljem, 9.av'i päeval marssisid rooma leegionid pühale templimäele. Mõne tunni pärast oli tempel leekides ja linna elanikke mõrvati massiliselt.

Sellest päevast algas juutide ligi kaks tuhat aastat kestnud pagendus. Pärast teise templi hävitamist kattis maad lein. Lein Jeruusalemma pärast kestis ligi kaks tuhat aastat. Isegi pulmapäeval tuletati seda meelde ja noorpaari voodisse pandi teki alla kiri, millel oli itk Jeruusalemma pärast.

Teine tempel oli juutide elu keskpunkt. Pärast selle hävitamist hakkasid juudi õpetlased koguma ja üles kirjutama pärimust, mille alguse nad uskusid olevat Siinai mäel Jumalalt saadud käskudes. See töö, mida tuntakse *Mishnah* nime all, sai kirjalikult valmis pagenduse kolmandal sajandil.

Eksiili esimestel sajanditel asustasid juudid peamiselt Babüloonia, Pärsia, Egiptuse ja Aafrika mõned alad. 9. ja 10. sajandil tulid juudid Lääne- ja Kesk-Euroopasse. Ka diasporaa õpetuslik keskus jagunes kaheks – üks keskus tekkis juutidele, kes elasid islamimaades ning teine juutidele, kes elasid kristlikes maades.

Juutide ajalooline pealinn Hebron aastal 1921

Hoolimata juutide märkimisväärsest sotsiaalsest ja majanduslikust panusest tollaste Euroopa riikide ellu, rakendati kristlikes maades poliitikat, millega eraldati juudid ülejäänud ühiskonnast. Eesmärk oli muidugi pöörata juudid ristiusku. 1290. aastal aeti juute välja Inglismaalt, 1306. ja 1394. aastal Prantsusmaalt, 1492-1497 Portugalist ning Hispaaniast jne. Mitte ühelgi maal ei ole juutidele leidunud pikemaajalist turvalist varjupaika.

Kui ma sind unustan, Jeruusalemm, siis ununegu mu parem käsi! Jäägu mu keel kinni suulae külge, kui ma sinule ei mõtleks, kui ma ei paneks Jeruusalemma oma ülemaks rõõmuks! (Psalm 137:5-6)

Usk iisraeli rahvale antud Jumala töotustesse sidus juute omavahel erinevates riikides ning sidus neid oma maaga. Igal päeval kolm korda päevas pöördusid kõik maailma juudid näoga Jeruusalemma suunas ja palvetasid Jumala poole.

Irlane William R. Wilde on oma 1840. aastal Dublinis väljaantud reisikirjas kirjutanud: „Pole vahet, missugune on juudi ühiskondlik seisund või kui kaugel on maa, kus ta elab.

Ta elab lootuses, et ühel päeval ta tõuseb üles Siionile. Mitte ükski kliima ega ükski aastaaeg ei jahuta entusiasmi, millega juut vaatab Jeruusalemma poole, isegi kui see on vaid lootus tulevikus. Kui ta linnale läheneb ja kui linnani jääb veel terve päevateekond, paneb ta selga oma kõige pidulikumad riided ja langeb maha, nuttes ja tänades, et ta on jõudnud oma palverännaku igatsetud sihi ligi. Tuhk pea peal siseneb ta oma isade linna. Mitte ükski poeg, kes tuleb tagasi kaugelt ja pikaajaliselt reisilt, ei tunne sellist lõõmavat igatsust ja armastust, mitte ükski õilis aadlik, kes eemalt näeb oma esivanematele kuulunud lossi torne, mis on nüüd võõraste käes, ei tunne sellist kurbust kui juut, kui ta näeb esmakordselt Jeruusalemma müüre.“

Esimene kibbutz rajati Deganiast 1909

Siis pöörab Issand, su Jumal, su saatuse ja halastab su peale ning kogub sind taas kõigi rahvaste hulgast, kuhu Issand, su Jumal, sind on pillutanud. Isegi kui sa hajutatud oleksid taeva servas, kogub Issand, su Jumal, sind sealt ja toob sind sealt ära. Ja Issand, su Jumal, toob sind sellele maale, mille su vanemad pärisid, ja sina pärid selle; ja ta teeb sulle head ning sigitab sind rohkem kui su vanemaid. (5.Moosese 30:3-5)

Möödunud oli tuhat aastat pagendust, kui äkki hakkasid juudid üle kogu maa teoks tegema oma unistust tulla tagasi omale maale. Esimesed väga väikesed juutide rühmad tulid Iisraeli II aastatuhande algul. Järgmised väikesed rühmad rändasid koju 12. sajandi lõpul.

Esimeste seas oli rabi Moses Ben Nahman ehk Nahmanides (1194-1270), hispaania päritolu Piibli eksegeet, poeet, arst ja kirjanik. 14. sajandi tagasirändajate hulgas oli Prantsusmaalt pärit Estori Haparhi (1280-1355). Ta asus Beit Sheani ja alustas Iisraeli geograafia tundmaõppimist. 1322. aastal pani ta lõplikult kokku laiahaardelise Iisraeli topograafia.

15. sajandil pöördus koju rabi Obadiah Bertinoro – *Mishnah* kommentaari ja Toora ülisma kommentaari autor. Ta saabus Jeruusalemma 1488 ja alustas seal kohe juutide kogukondlikku tegevust. 15. sajandi lõpuks oli Iisraelis neli tolle aja kohta suurt juudi kogukonda – Jeruusalemmas elas 250, Safedis 300, Gazas 70 ja Hebronis 20 juudi perekonda.

Viinapuu- ja oliiviistanduste rajamine aastal 1928

1517 hävitas türklaste Ottomani impeeriumi sõjavägi seni valitsenud arabia Mamlukkide dünastia ja türklaste võimu all avanenud Iisrael juutidele tagasipöördumiseks. Iisraeli voolasid juudid Itaaliast, Prantsusmaalt ja Saksamaalt, põgenikud Hispaaniast ja väljasaadetud Portugalist. Iisraeli põhjaosa linn Safed tõusis tol ajal Iisraeli õpetuslikuks keskuseks. Tulid tuntud rabid, nende hulgas juudi õiguskodeksi autor rabi Joseph Caro.

17. sajandil levis Euroopa juutide hulgas uus messialik liikumine, mis ajendas sisserännet Iisraeli. Suurima organiseeritud grupi juhtis kodumaale tagasi rabi Judah Hehasid. Aastal 1700 tulid koos temaga 1500 juuti Ungarist, Poolast ja Moraaviast. Tolle aja Jeruusalemma kroonikas on kirjas: „Meie Jumala linna on nüüd tulnud rohkem meie rahvast, kui siin on elanud sellest ajast peale, kui rahvas pillutati. Iga päev tuleb palju inimesi, et asuda siia elama. Paljud neist on ostnud majad ja põllud ning ehitavad üles varemeid.“

18. sajandi lõpul ja 19. sajandi algul saabunute hulgas oli üks kõigi aegade suurimaid juudi õpetlasi Vilna Gaon (1720-1797). Tema asutas *Old Yishuv'i* - Toora õpetlaste kogukonna Jeruusalemmas. Vilna Gaon olevat õpetanud oma jüngritele: „Me peame tooma Iisraeli 600 000 juuti. See on murranguline arv. Kui rahvas Egiptusest lahkus, päästeti

600 000. Meie palveraamatus on õnnistuspalve, mis ütleb, et kui keegi näeb 600 000 juuti kogunenud ühte paika, siis meie Jumal, kes on meie esiisadele töötanud anda maa neile ja nende järglastele, lubab, et nad sellel maal julgena elavad ja toob sinna veel rohkem rahvast.“ Vilna Gaoni ettekuulutus on hämmastav. Kui 1948. aastal loodi Iisraeli riik, elas maal pisut üle kuuesaja tuhande juudi.

Sest nõnda ütleb vägede Issand, Iisraeli Jumal: Kord ostetakse siin maal jälle kodasid, põlde ja viinamägesid. Vaata, ma kogun neid kõigist maadest, kuhu ma olen nad tõuganud oma vihas, raevus ja suures meelepahas, ja toon nad tagasi siia paika ning lasen neid elada turvaliselt. Põlde ostetakse raha eest, ostukirju kirjutatakse ja pitseeritakse ja tunnistajaid võetakse Benjamini maal, Jeruusalemma ümbruskonnas, Juuda linnades, mäestiku linnades, madalmaal linnades ja Lõunamaa linnades, sest ma pööran nende vangipõlve, ütleb Issand. (Jeremija 32:15,37,44)

Juutide arv Iisraelis viiekordistus, kui 19. sajandil saabus sinna 20 000 sisserändajat. Varasemad tulijad olid end rakendanud kas Toora õpingutes või äris. Uued sisserändajad asusid enam maakohtadesse ja alustasid maa ülesharimist. Nad olid masendunud pildist, mis neile avanes: viljatu ja harimata maa, hävinud ja mahajäetud väljad, sood täis surmavaid haigusi. Ilma Iisraeli poegade ja tütarde armastuseta oli see maa peremeheta ja tühi. 1878 rajati Petah Tikvas esimene põllumajanduslik küla Iisraelis. Nende tegevus kutsus esile massilise juutide sisserände töötatud maale 19.-20. sajandi vahetusel.

Šveitsi vaimulik Felix Bovet külastas Püha Maad 1860.aastal. Oma 1882. aastal avaldatud reisikirjas kirjutab ta: „Kristlased, kes vallutasid Püha Maa, ei teadnud, kuidas seda hoida. Neile oli see eelkõige lahinguväli ja hauaaed. Araablased võtsid selle maa kristlastelt ja kaotasid selle Ottomani türklastele, kes maad siamaani ametlikult valitsevad. Nende käes muutus maa mahajäetud kõrbeks, kus nad isegi ilma hirmuta ei julge sammuda. Araablasi, kes asuvad siin praegu, ei saa pidada muuks kui ajutisteks elanikeks.“

Nad löid telgid üles seal, kus said karjatada oma loomi, ja leidsid omale peavarju laastatud linnade varemetes. Nad ei ole sellel maal midagi loonud. Kuna nad on sellele maale võõrad, ei saa nad kunagi siin peremeesteks. Kõrbetuul, mis nad siia tõi, võib nad ka ühel päeval siit minema puhuda, ilma et nende läbiminekuks märki järele jääks. Jumal on andnud Palestiinat järjest mitmete rahvaste kätte, kuid Ta ei ole lubanud kellelgi siia juuri ajada. Ei ole mingit kahtlust, et Jumal hoiab seda maad oma lastele – Iisraelile.“

Fakt, et juutide pika pagenduse ajal mitte ükski rahvas ei võtnud ega hakanud seda maad üles ehitama, on kooskõlas

juutidele antud Jumala töotusega: **Jah, mina ise hävitan maa, nõnda et teie vaenlased, kes seal elavad, pööraselt kohkuvad (3.Moosese 26:32).**

Esimene aliyah (heebreaeelne sõna sisserändamise kohta, mis tähendab „üles minema“) 1882-1904.

Ära kard, sest mina olen sinuga, ma toon su soo päikesetõusu poolt ja kogun sind päikeseloojaku poolt. Ma ütlen Põhjamaale: “Anna!” ja Lõunamaale: “Ära keela!” Too mu pojad kaugelt ja mu tütreid maailma äärest. (Jesaja 43:5)

Esimese aliyah ajal saabus Iisraeli 25 000 sisserändajat. Meritsi tuldi Venemaalt, Poolast, Ungarist, Leedust ja Rumeeniast, maad mööda aga Jeemenist. Venemaal sattusid juudid pärast tsaar Aleksander I salamõrva 1881. aastal pogrommide küüsi ja kainenesisid illusioonist integreeruda vene ühiskonda. Ei olnud teist teed kui Iisrael. Esimese aliyah'ga tulnud asutasid mitmeid põllumajanduslikke külasid. Asutati uued linnad Rehovot, Hadera, Shefaya.

Elu oli maal väga raske ja hügieenitingimused vaid hädapärased. Palju sisserändajaid kannatas alatoitluse all ja nakatus malaariasse. Oli neid, kes ei pidanud äärmuslikes tingimustes vastu ja läksid tagasi. Jääjaid oli siiski rohkem.

Idee iseseisvast juudi riigist Iisraelimaal hakkas esmakordselt kuju võtma 1890. aastal ja selle ideega tuli välja haritud Viini juut Theodor Herzl (1860-1904). Herzl kutsus 1897. aastal kokku esimese sionistide kongressi Baselis ja alustas seal diplomaatilist kampaaniat, veenmaks maailma rahvaid toetama juudi riigi rajamist Iisraelis. Oma lühikese elu jooksul suutis Herzl märkimisväärselt arendada edasi ideed juutide tagasipöördumisest töötatud maale. Parim, mida ta poliitiliselt saavutas, oli Briti valitsuse ettepanek luua juudi asundus Ugandas.

Teine aliyah 1904-1914

1903. aastal vapustas juute enneolematult metsik pogromm Kišinjovis. Tapatalgutes mõrvati 49 juuti, 92 sai rängalt vigastada, vähemaid vigastusi kannatasid sajad. Sünagoog süüdati, toorarullid rüvetati, juutide poed riisuti ja põletati maha, nende kodused hävitati.

Palju noori vene juute otsustas selle ajal asuda ümber Iisraeli ja luua seal alus juudi riigile. Teise aliyah ajal immigrereeris 40 000 juuti, ja seda peamiselt Venemaalt. Mõned asusid Jaffasse ja Jeruusalemma, enamik alustas põlluharimist uutes asundustes. Teise aliyah üks esimesi tulijaid oli David Joseph Green, kes hiljem muutis oma nime David Ben-Gurioniks. Temast sai Iisraeli riigi esimene peaminister. Teise aliyah immigrantide hulgas oli üldse palju

Sionismi isa Theodor Herzl

tulevasi Iisraeli riigitegelasi, näiteks kolm esimest peaministrit ning teine ja kolmas president.

Sisserändajaid kutsuti üles ehitama maa tööstus ja põllumajandus. Vastuseks saabus väga palju noori juute, kes hakkasid sionistlike organisatsioonide ja Juudi rahvusliku fondi asutatud asundustes tegelema põllumajandusega. Enamik põllumajandusartelle ehk kibbutze asutati aastal 1910. Teise aliyah ajal tulnud asutasid Iisraelis ka vastastikuse abi ja heategevuse organisatsioonid, haigekassa ja omakaitse. 1914. aasta suveks elas Iisraelis 85 000 juuti.

Kolmas aliyah 1919-1923

I maailmasõja aastad oli juutidele Iisraelis äärmiselt rasked. Kogukonda laastasid haigused, deporteerimine ja sundvärbamine Türgi armeesse, samuti majanduslikud sanktsioonid. Elanikkond

vähenes, sisseränne peatus ja peamine oli jääda ellu. Sõja lõpuks oli juutide arv kahanenud 56 000-ni.

1917 andis Suurbritannia välja Balfouri deklaratsiooni, mis tunnustas juutide õigust rahvuslikule kodumaale Iisraelis. Kogu maailmast valmistus nüüd juute tulema Iisraeli. Pogrommid ja vägivallaaktsioonid Ida-Euroopas kiirendasid seda. 1919 õnnestus töötatud maale pääseda siiski vaid 2000 juudil – peamine takistus oli Briti valitsuse rakendatud range sisserändelimiit.

1920. aasta töö järele rohkem lootust. San Remo kokkutulnud liitlaste kõrge nõukogu andis Suurbritanniale mandaadi Palestiina üle. Sellest ajast on pärit ka see nimi Iisraeli maa kohta.

Samal aastal asutati esimesed kooperatiivid. Alustati soode kuivendamist ja teede rajamist missiooniga maa üles

Slonimi perekond, kellest osa tapeti 1929. aasta Hebroni veresaunas

ehitada. Kolmanda *aliyah* 35 000 sisserändajat ei olnud rikkad inimesed. Nad löid kiiresti tugevad suhted vanemate asundustega, kus juba tol ajal olid omakaitsjad, et seista vastu kohalikele bandiitidele.

1921-1923 hakkas taas üle 1900 aasta öitsema *Izreeli* tasandik, kuhu oli tekkinud 12 uut asundust. Rikas ja viljakas pinnas sai üles haritud ja tasandik öitses.

Neljas *aliyah* 1924-1932

1924 aastal lubasid Briti võimud Iisraeli sisse rännata isikuid, kellel oli kapitali. Nii tulid ärimehed, käsitöölised, palju professionaalset tööjõudu ja akadeemilist seltskonda. Neljas *aliyah* tõi Iisraeli kokku 65 000 juuti. Tuldi Põhja-Aafrikast, Jeemenist, Süüriast, Iraagist, Ameerika Ühendriikidest, Leedust, Poolast, Venemaalt ja Rumeeniast. Venemaa Odessa ja Haifa sadama vahel käis regulaarne laevaliin ja tuhanded juudid lahkusid Nõukogude Liidust. 1925. aastal tulnud kahekordistasid Tel Avivi elanikkonna. Maal loodi uusi asundusi ja linnu, näiteks Herzliya, ja nende jõukus kasvas.

Yitzhak Binder, üks Herzlia kommuuni asutajatest, kirjutab 1926. aastal oma sugulastele Saksamaal: „*Minu õnnetuseks algas siin jälle palavikuhooaeg. Üksteise järel oleme sellest kõik löödud. Kui viimane oma haigevoodist üles tõusis, löi palavik esimese taas maha. Lisaks veel paisete puhang. Meie toit on lihtne, aga oleme sellega harjunud ja rahul, sest me armastame seda paika hoolimata kõigest raskustest. Me oleme heas meeleolus ja tunneme end vabana. Pärast tööd ja hingamispäeval me laulame. Hoolimata sellest, et meie elu siin on palju raskem, kui me oskasime ette kujutada, ei tule kellelgi mõttesse siit lahkuda. Mitte mingi hinna eest. Meie väikesed lapsed on Saksamaa juba peaaegu unustanud ja räägivad vaid heebrea keelt. Me oleme selles paigas esimesed asukad ja me teame, et kannatame mitte ainult meie oma tuleviku nimel, vaid ka kõikide juutide tuleviku pärast.*“

Suuremates linnades valitses 1925-1926 üsna suur tööpuudus. Ühel rahvakogunemisel, kus tolaegne tööpartei sekretär David Ben-Gurion kõneles, hüüdis keegi rahva hulgast talle: „Juht, anna meile leiba!“ - „Mul ei ole mingit leiba, aga mis mul on, on visioon!“ vastas David Ben-Gurion. Neil päevil alustati elektrijaama ehitamist ja see lahendas tööpuuduse küsimuse.

Neljanda *aliyah* lõpuaega jääb suurte ettevõtete asutamine, uute linnade ehituse ja tsitrusekasvanduse algus Iisraelis. 1928. aastal keelustas Briti valitsus juutide sisserände vastuseks araablaste rahutustele. 1929. aasta metsikus tapatalgus Hebronis mõrvasid araablasted 67 juudi kogukonna liiget. Vastuseks vähendasid briti võimud immigratsiooni veelgi. Juudid aga töötasid edasi, harisid maad ja ootasid vendade saabumist diasporaast.

Briti kuninglikule komisjonile, kes 1937. aastal uuris juutide õigust rahvuslikule kodumaale, tunnistas David Ben-Gurion: „*Juudi rahva nimel võin ma öelda: meie õigus Eretz Israelile ei tulene ei Briti mandaadist ega Balfouri deklaratsioonist. Sellel õigusel on varasem dateering. Meie mandaat on Piibel, kirja pandud meie rahva poolt meie oma heebrea keeles ja sellisamal maal. Meie ajalooline õigus on olemas juudi rahva koidikust saadik. Nii Balfouri deklaratsiooni kui Briti mandaadi tähendus oli tunnustada ja kinnitada seda õigust.*“

Juudi lapsed kibbutzis

Viies *aliyah* 1933-1939

Hitleri võimuletulekuga aastal 1933 muutus väljaränne Saksamaalt juutidele elu ja surma küsimuseks. Brittide ranged immigratsioonikvoodid ühel pool ja araablaste raevukas vastuseis teisel pool olid reaalne vastus juutide pakilisele soovile pääseda ja jõuda rahulikumas paika. Idee Iisraeli riigist püsis ometi elavana. 1933-1939 rändas Iisraeli umbes 250 000 juuti Saksamaalt, Poolast, Nõukogude Liidust, Kreekast ja Jeemenist. See oli suurim sisseränne enne oma riigi teket ja selle rändega tõusis juutide arv Iisraelis poole miljonini.

Saksamaalt tulnute kogukond oli suur ja tõi kaasa Saksamaa traditsioonid ning märkimisväärse kapitali. Viienda *aliyah* ajal tulnud juudid olid oma päritolumaal olnud ärimehed, õpetlased, intellektuaalid ja töösturid. Jõudes Iisraeli, muutus nende ühiskondlik seisund üleöö. Siin vajati metallurgiatööstuse töölisi, puuseppi ehitustele ja palju oli käsitsi tööd. Seda need kõrgelt haritud inimesed siis tegidki. Maal oli juba märgata kiiret arengut, põllumajanduslik tootmine kasvas ja alustati uute tööstusharudega. Viienda *aliyah* aastatel tekkis igasse asundusse vahitorn araablaste püssitule ja rünnakute vastu.

Kuid 1939. aastal tegi briti valitsus jällegi tagasikäigu, takistades tahtlikult ja kunstlikult juutide sisserännet Iisraeli. See oli surmatoov otsus juutidele. Jäi vaid loota Iisraeli Püha peale. (järgneb)

Riina Kaukver

Palverännak Eestimaa uusimatesse pühakodadesse

Ülestõusmispühajärgsel pühapäeval, 30. märtsil külastas Rapla koguduse rahvas kolme omanäolist ja hiljuti ehitatud pühamut: Tallinna juudi sünaagoogi, Viimsi Püha Jaakobi kirikut ja Rohuneeme kabelit. Kõigi nende pühitsemisaasta oli 2007. Ega nähtud ilu sõnadega kirjeldada saagi. Tuleb ise vaatama minna – oma silm on ju kuningas. Meie saime sellest kosutust kogu kevadeks.

Tallinna uus sünaagoog

Sõna sünaagoog, heebrea keeles *beit kneset* tähendab tõlkes koosolekute maja. See on koht nii ühis- kui erapalvusteks, samuti on sünaagoog juudi kogukonna usuelu keskuseks. Tallinna uhiuues Karu tänava sünaagoogis võttis meid vastu Eesti juudi kogukonna majandusjuht Mark Abel, kes tutvustas põhjalikult nii hoonet kui ka seal sees toimetatavat. Meie külaskäigu sinna leppis kokku Riina Kaukver, kes leidis aega ka ise kaasa tulla.

Tallinn oli seni ainuke Euroopa Liidu pealinn, kus oma sünaagoog puudus. On märkimisväärne, et siinse juudi kooli ja kogukonna keskuse juurde ehitatud sünaagoogi pühitsemisel 16. mail 2007 viibis ka Iisraeli tollane asepeaminister ja praegune president Shimon Peres. Nurgakivi pandi ehitisele poolteist aastat varem.

Hoone ehitati Aleksander Bronshteini, George Rohri perekonna ja ligikaudu 300 eraisiku, ettevõtte ja organisatsiooni tehtud annetuste abil. Sünaagoogi maksumus oli 24 miljonit krooni. Neljakorruselises modernse arhitektuuriga hoones on palju ruume: peasaal koos naistele mõeldud rõduga, loengusaalina toimiv vestibüül, rituaalne puhastusbassein ehk *mikve*, näitusesaal ja *koššer*-restoran Moses.

Kõigil ustel kujutatakse granaatõunapuud. See 613 seemnega puuvili sümboliseerib Vana Testamendi käske, millest 365 on keelavad ja 248 lubavad. Peasaali ukse ees on kolm lippu: Eesti Vabariigi, Iisraeli ja Tallinna sünaagoogi omad. Samuti on seinale pandud kõigi nende nimed, kes on sünaagoogi ehitust rahaliselt toetanud.

Sünaagoogi jumalateenistus

Kõik maailma sünaagoogid on ehitatud põhimõttel, et palvetajad oleksid näoga Jeruusalemma poole. Lisaks hingamispäevale on sünaagoogis palvused ka esmaspäeval, kolmapäeval ja pühapäeval. Palvus loetakse toimuvaks siis, kui

kohal on vähemalt 10 meest. Pühakirja loetakse heebrea keeles. Pühapäeval käivad Toorat õppimas lapsed. Moosese viis raamatut ehk Toora on jagatud 54 peatükki, mida on tavaks sünaagoogis aasta jooksul ette lugeda. Igal laupäeval loetakse täielikult üks peatükk, mis on omakorda jagatud seitsmeks katkendiks. Iga katkendi lugemiseks kutsutakse ette keegi palvetajatest ja seda peetakse lugejale väga suureks auks. Juudi poisid loetakse täiskasvanuks 13-aastaselt ning sellest vanusest saavad nad õiguse jumalateenistusel pühakirja lugeda.

Pärgamendile käsitsi kirjutatud Toorarull nõuab eriti aupaklikku käsitsemist. Kui see jumalateenistusel vastavast kapist ehk *aron kodeš*ist välja võetakse, tuleb püsti tõusta. Palvetajate eest möödakandmisel on kombeks suudelda selle vutlarit. Toorat loetakse spetsiaalsel poodiumil. Kuna pühakirja ei tohi käega puudutada, veeretatakse seda lugemisel kahe varda vahel. Lugemisel järje hoidmiseks kasutatakse spetsiaalset keppi. Juhul kui Toorarull kogemata põrandale kukub, peab terve kogukond sellel päeval paastuma. Toorarull, mis pole enam loetav, maetakse spetsiaalses savinõus maa sisse.

Muusikariistana kasutatakse sünaagoogis *šofari*'t ehk sarve, mis kõlas Siinai mäel, kui Mooses sai Toora. Teisi muusikariistu Eestis ei kasutata. Saksamaal ja Ameerikas on sünaagoogides isegi orel. Juudiusu jumalateenistusel kannavad mehed peas *kippa*'d ehk pigimütsi, mis meenutab kuplit või mäge ja tähendab seda, et „mina pole maailma valitseja, vaid minu üle valitseb Jumal!“ Eesti juudiusu koguduse pearabiks on 2000. aastast Efraim Shmuel Kot. Peatselt on tulemas ka teine rabi Ameerikast.

Kui Eesti juudid peavad rangelt kinni traditsioonilisest jumalateenistuse korrast, siis liberaalses läänemaailmas pidid juudi mehed ja naised sünaagoogides juba ka üheskoos palvetama ning Ameerikas olevat isegi naisrabisid.

Juudid Eestis

Eestis tegutsevad juudid juba 14. sajandist. 19. sajandil tekkis neil oma kogukond ning 1885 pühitseti esimene sünaagoog Maakri tänaval praeguse Tallinna kaubamaja ja Kunstiülikooli vahelisel alal. Juudi gümnaasiumi avamisel 3.veebruaril 1923 osales ka tollane riigivanem Konstantin Päts. Selles koolis õpetati heebrea, jidiši ja eesti keelt, kantoriks oli Eri Klasi vanaisa Jossif Gurevitš. Keskmiselt oli koolis 350 õpilast, teised

Modernse arhitektuuriga Tallinna uus sünaagoog

Sünaagoogi peasaalis palvetatakse näoga Jeruusalemma poole

juudi lapsed õppisid kas saksa või vene gümnaasiumides. 1926. aastal said juudid Eesti Vabariigis esmakordselt maailmas kultuurautonoomia.

Kõik see lõppes 1940.aasta kommunistliku riigipöördega, mil suleti 13 juudiorganisatsiooni. 1941.aasta juuniküüditamise ohvriks langes umbes 5000 juuti. Sakslased koos eesti kollaboratsioonistidega mõrvasid sama aasta lõpuks veel umbes tuhat juuti, teiste hulgas tolleage se rabi. Sünagoog hävis 1944.aasta märtsipommitamisel ning varemed lammutati 1947. Usklikud juudid käisid koos juhuslikes ruumides, mis hädapärast kohandati palvekojaks. 1909 asutati Rahumäe kalmistule oma juudi surnuaed, mis eksisteerib tänaseni.

Eesti taasiseseisvumisel 1991. aastal tagastati juudi kogukonnale nende varad. Juudi koolis oli siis 372 õpilast, praegu on 188. Heebrea keelele lisaks on põhiained vene keeles ja sellest õppeaastast ka 2 ainet eesti keeles. Praegu elab Eestis ligemale 3000 juuti. Tänavu tähistatakse juudi kultuuriühingu 20. aastapäeva. Loomisel on Eesti juudi muuseum.

Viimsi Püha Jaakobi kirik

Eesti rikkaima valla Viimsi Püha Jaakobi kogudus on üks Eesti nooremaid, mis alustas tegevust 1994.aastal. Alguses käidi koos Püünsi koolimaja saalis. Esimeseks vaimulikuks oli diakon Erkki Juhandi. Oma pühakojade ehitus algas aastal 2001 ning kiriku ehituse patrooniks sai president Lennart Meri. Suvel 2003 pandi modernsele, arhitektide Erkki Ristoja ja Martin Aunini projekteeritud ning rannamiljöösse hästi sobivale kirikule nurgakivi ning hoone pühitsemine oli koguduse nimepäeval, 25.juulil 2007.

Väljast laudvooderdisega ja 13 meetri kõrguse omapärase kellatorniga kirikus on lisaks hea akustikaga saalile avar vestibüül, kantselei koos vaimulike ruumiga ja köögiblokk. Kirikusse on planeeritud istekohti 230 inimesele. Praegu on puudu veel korralikud pingid. Kiriku ees on mälestuskivi 1994.aasta sügisel parvlaeval Estonia hukkunutele. Hea orientiir kiriku ülesleidmisel on Rohuneeme tee äärde jääv ning väljast luteri kirikut meenutav torniga Viimsi vabakoguduse kirik. Sealt edasi mõnesaja meetri kaugusele teest veidi paremale jääbki uus Jaakobi kirik.

Viimsi kogudusel puudub praegu oma vaimulik ning jumalateenistusi peab pühapäeva pealelõunal Tallinna praost Jaan Tammsalu. Et aga meie külastuse päeval oli Tallinna Jaani kirikus leeripüha, palus praost pidada Viimsis jumalateenistuse õpetaja Mihkel Kukel, keda assisteeris meie

koguduse praktikant Teele-Triin Õunmaa. Laulis Rapla kirikukoor Siiri Kalviku juhatusel. Kuna Viimsi kogudusel pole ka oma kindlat muusikut, käivad sügisest alates seal mängimas meie organistid: vaheldumisi nii Hille Poroson, kes elab sealsamas lähedal, kui ka Teet Pöder. Jumalateenistusel olid ka Viimsi koguduse liikmed Mari-Ann ja Tunne Kelam.

Samal päeval enne jumalateenistust avati Viimsi Püha Jaakobi kirikus kunstnik Siim-Tanel Annuse elamuslik reljeefmaalide näitus. Pärast jumalateenistust õnnestus tunnustatud kunstnikult teada saada mõndagi huvitavat tema loomeprotsessi köögipolelt. Kiriku kahele külgeinalale olid maalid jaotatud temaatiliselt, nimedega Merekarbid ja Kasvamise võlu. Viimsi kiriku kaitsepühaku apostel Jaakobus vanema sümboliks on kammkarp – teokarbil on all kililipsu kujutis.

Õpetaja Mihkel Kukk tegi Siim-Tanel Annusele ettepaneku, et Rapla kirikumuusika festivali ajal võiksid mõned tema maalid kaunistada ka meie vastremonditud kirikut. Kunstnik, kes pole seni Rapla kirikusse kahjuks veel jõudnudki, näis selle mõttega igati päri olevat.

Ühe mehe üritus

Nii võiks kokku võtta Viimsi poolsaare tippu jääva ja Jaakobi kirikuga samal ajal pühitsetud Rohuneeme kabeli valmimisloot, mille küllastamine meie muljeterohke päeva lõpetas. Samas kohas, praeguse Rohuneeme kalmistu keskel oli Tallinna Jaani kogudusel abikirik ka enne sõda. Vana kirik oli 1886.aastani asunud Aegna saarel ning sealt toodud ära mandrile.

Kabelit hakkas mõne aasta eest taastama kohalik tubli ehitusmees ja kooliõpetaja Sulev Ennomäe. Endine hoone oli 1945. aastal kohalike kommunistide poolt maha põletatud. Lähedal asunud nõukogudeaegse raketibaasi komissar oli vahepeal kiriku müüridele lasknud teha surnuaia kabeli. „Tuli mõte kabel enam-vähem algsel kujul taastada ning Viimsi vald andis selleks ka omapoolse toetuse,“ on Sulev teetuga rahul. Kuigi teha on veel palju, on hoone nii seest kui ka väljast kujundatud kauniks ja hubaseks. Kogu puitsisustuse, nagu altarilaua, puldi ja pingid on ta ise oma kätega valmistanud.

Läinud suvel pühitsetud Rohuneeme kabelis peetakse jumalateenistusi kord kuus. Kuigi sel pühapäeval teenistust ei olnud, jäid siiski Eesti ühe väiksema kiriku seinte vahele kõlama Rapla rahva lauluhääled. Enne kojusõitu peatuti hetkeks ka kabeli ette jääva Rapla päritolu endise kooriliikme Ellen Vaarmanni, Anne Veski ema haul.

Silva Jõulu

Viimsi Püha Jaakobi kirik

Rohuneeme kabel

Talvine retk Marimaale

29.detsembri viimasest ja sombusest, Eestimaal juba tüüpiliseks kujunenud talveilmast suundusime väikese seltskonnaga külla meie hõimurahvale maridele. Reisikaaslasteks olid minu vend Martin, venna abikaasa Žanna ning kogudusekaaslane Ksenja, kes suundus oma kodulinna Moskvasse ja oli meile seal teejuhiks.

Lunastaja Kristuse kirik

Et Venemaa pealinnas oli 5 tundi vaba aega, sai uudistatud sealset elu-olu. Külastasime Lunastaja Kristuse katedraali, mille kõrval meie vägevad kirikud on otsekui väikesed vennad. Algne kirik oli ehitatud tsaar Aleksander I käsul pärast 1812. aasta Isamaasõjas saavutatud võitu vene rahva vahvuse ja sõjakangelaste auks. Kirik lasti Stalini käsul 1931 õhku ning selle asemele ehitati pärast sõda väliujula. 1994 ujula likvideeriti ning katedraal taastati tema algsel kujul aastaks 2000.

Kuna viibisin esimest korda elus õigeusu kirikus, vaatsin lummanult ja kaua kõiki neid rikkalikult kullatud ikoone ning säravaid maalinguid seintel ja lagedel. Sisse astudes tervitas ninasõõrmeid eriline viirukilõhn. Porisest Eestist tulles tundus tõesti, justkui oleksin sattunud maapealsesse paradisi. Et oli pühapäev, tuli võimas katedraal puupüsti inimesi täis. Kõik oli muidu nii loomulik, ainult metallidetektor ja turvamehed kiriku ukse ees olid justkui mõnest teisest pildist välja rebitud ja sinna kleebitud - sedavõrd imelikuna tundusid nad selles kontekstis.

Meie aeg oli piiratud ja Ksenja kiirustas juba edasi, et saaksime näha ka teisi vaatamisväärsusi. Hämmastas, et sellises paljumiljonilise elanikkonnaga linnas nagu Moskva oli pühapäeva hommikupoole nii vähe inimesi tänavatel liikvel. Kõik oleksid justkui pagenud kas kirikusse või koju.

Luterlikul jumalateenistusel Moskvas

Venemaal on õigeusk riigiusu staatuses ning luterlikke kirikuid tuleb tikutulega taga otsida. Olin juba kaotamas

Milleeniumiks taastatud Lunastaja Kristuse kirik Moskvas

lootust, et saan ka mõnes luteri kirikus käia, kuid siiski tuli üllatav võimalus. Parasjagu kutsus jumalateenistusele Peeter-Pauli evangeelne luterlik kirik üle kvartali kaikuva kirikukellade helinaga, nii et ka hajameelsemad kodanikud taipaksid seda kutset vastu võtta. See kirik on ehitatud aastal 1905 ning on pidanud läbi elama väga keerulisi aegu. Koguduse juhte on revolutsioonijärgsetel aegadel taga kiusatud, pastoreid areteeritud ja tapetud. 1938 kirik suleti ning taasavati alles 1991. aastal. Seestpoolt on hoone veel remondijärgus.

Venekeelne luterlik jumalateenistus oma liturgiaga meenutas meie kirikut. Vahe oli selles, et neil toetas koguduse lauluosa ülevalt rõdult väike koor. Kuna luterlased peavad erinevalt õigeusulistest jõule uue kalendri järgi, lõppes ka sealne jumalateenistus meile kõigile tuntud jõululauluga „Oh sa õnnistav, oh sa rõõmustav...“

Maride külalislahkus

Edasi jätkasime sõitu rongiga Marimaa pealinna Joškar-Olasse, mis tõlkes tähendab Punast Linna. Saabusime sinna kohaliku aja järgi kell 8 hommikul, ümbritsetuna suurtest

Moskva luterlik Peeter-Pauli kirik

Jõulujumalateenistus Peeter-Pauli kirikus

lumehangedest ja 18-kraadisest külmast. Olles juba Eesti pehme talve ja olematu lumega harjunud, oli ainus soov võtta oma reisikohvrid ja kiiresti-kiiresti pageda kuhugi kuuma ahju ette. Selleks oli vaja natuke marsruuttaksoga sõita ning juba saimegi kogeda marilaste külaslislahkust soojas toas.

Võttes vastu kauaoodatud külalisi, sugulasi või kaugelt reisilt tulnuid ning neid uuesti teele saates antakse leiba maitsta. See tähendab, et inimene, lahkudes sellest perest, on alati oodatud nende juurde tagasi. Mõnikord pani lausa imestama, kuidas suudavad need inimesed olla nii rõõmsad, hoolimata elu raskusest ning maad valitsevast korralagedusest.

Usukombeid hoitakse au sees

Marid usuvad küll Jumala olemasolu, palvetavad kodus, kuid kirikut külastavad suhteliselt harva ning veel vähem loetakse regulaarselt Piiblit. Tüüpilises perekonnas, kus peatusime kogu oma Marimaa-retke vältel, olid kindlas nurgas nähtaval kohal kas Jumalaema Maarja ikoon või/ja kaitseinglite ikoonid. Lähemalt uurides selgus, et vanem generatsioon teab nende täpset tähendust. Nooremad, olles küll ikoonide ligiolus üles kasvanud, teavad pigem pealiskaudselt. Kuna kirikud asuvad tihti kodudest suhteliselt kaugel, otsivad usklikud inimesed lahendust kommetest, mis on pigem traditsionaalset laadi ja mida toimetab tavaliselt perekonnapea.

Vana ahi maride kodus

Igas majas peab tingimata olema Jumala nurk. See koosneb Kristuse ja Jumalaema ikoonidest ning asub parempoolses nurgas, kust hommikuti päike tõuseb. See nurk on nagu kirik nende kodus ja selle maja elanike jaoks kõige lähem koht Jumalani. Seal nad palvetavad ning tuletavad meelde neid, kes on surnud, paluvad andestust ja panevad küünlad suurte pühade puhul. Igas majas on kirikus pühitsetud risti kujakesi.

Venemaal tähistatakse Kristuse ristimispäeva ehk nn Jordani püha vana kalendri järgi 19.jaanuaril. Jõe peale raiutakse ristikujuline jääauk, kuhu pannakse rist. Sellest hetkest alates usutakse vesi pühaks saavat. Inimesed, kes osalevad rituaalis, võivad jääaugus ka supelda. Usklikud varustavad end selle veega, et ravida haigusi, eemaldada needusi ja muud sellesarnast. Usutakse, et see vesi säilitab

Joškar-Ola tänavapilt

oma tervistava jõu kogu aasta jooksul ega rikne.

Majade uste ja akende kohale joonistatakse tol päeval kriidiga riste, et oleks kaitse pahade inimeste ja kurjade vaimude vastu. Kaitseks kutsumata külaliste eest kinnitakse uksele kadakaoks.

Rist kui elustav sümbol

Õigeus on püha, mis on pühendatud ristile – *Крестопоклонная неделя* (paastu kolmas pühapäev). See on eriline pidu, kus hommikusele jumalateenistusele tuuakse kiriku keskele rist, et selle poole kummardada. Rist on Vaimu alus ja tähtis sümbol õigeusklikele. Seda kasutatakse alates lapse ristimisest kuni haurastini kalmistul. Ristid on kirikute katustel, jumalaste riided on kaunistatud ristiga, usklikud kannavad väikest risti ihul. Õigeus peetakse risti elustavaks sümboliks.

Usklikud peavad risti elupuuks, mis annab valgust, toob päästmist ja pattudest vabanemist. Vanasti inimene alustas ja lõpetas oma päeva ristimärgiga. Nii alustati ka iga tööd. Ristiga õnnistatakse tänapäevani toitu ja jooki.

1000-aastases linnas Volga ääres

Marimaalt kodumaale tulles sõitsime läbi Tatarimaa pealinna Kaasani. See on üks Venemaa suuremaid ja vanemaid linnu, kus on 1,2 miljonit elanikku ja mis asub Volga ääres umbes 800 kilomeetri kaugusel Moskvast. 30.augustil 2005 tähistati 1000 aasta möödumist Kaasani rajamisest. Linnas avanes võimalus vennanaise õega külastada Nikolski katedraali, kus mulle püüdnult selgitati õigeusu rituaalseid iseärasusi alates ristimärgi tegemisest kirikusse sisenedes kuni selleni, millise ikooni juurde küünal panna. Kuna ajagraafik oli suhteliselt tihe, siis jumalateenistusele jääda me ei saanud.

Kodukogudus südames

Kaasanist rongiga Moskva poole suundudes jäid seljataha 24-kraadine pakane ja lumehanged. Eestisse saabudes tervitasid meid jälle vihm ning sekka mõni lumeräitsakas. Hoolimata teiste kirikute ja koguduste ilust ja melust, oli reisi vältel ikka südames oma kodukogudus. Mõtted olid selle juures, kuidas läheb kooriproov ilma minuta või kuidas kolmekuningapäev oma koguduses möödus. Kahju oli lahkuda toredate inimeste juurest Marimaalt, kuid ometi tundsin rõõmu, et olen tagasi kodus ja oma koguduse keskel, kus ma võin nõu ja jõuga kaasa aidata Jumala teenimisele.

Marek Toht

Õnnitleme!

APRILL

2. Ene-Mall Allvee 70
3. Valve Riisalu 50
4. Alide-Rosalie Nerut 98
7. Eha Drobotenko 80
8. Endel Aljas 70
9. Linda Aarna 70
10. Maire Ivanov 60
11. Selma Mäeumbaed 91
13. Aivi Tammelaan 70
14. Hermine Kütt 90
15. Silvia Tamberg 80
16. Maimu Ole 80
20. Martin Pajo 70
22. Laine Sassian 70
23. Lidia-Johanna Brecher 93
25. Saima Nõmm 75
27. Enno Sammal 70
30. Kaarel Kõrtsini 91

MAI

8. Elle Aller 70
11. Asta Mäe 85
11. Anne Kullo 60
12. Helju Laurimaa 80
16. Maie Kald 70
21. Albert Kangur 85
26. Heinar Normet 50
28. Aigar Kostabi 50
30. Salme Laurimaa 96
31. Liina Kuusemäe 60

JUUNI

10. Naima Kodusalu 75
10. Helgi Roodla 70
10. Silvi Rahkema 50
11. Ülo Ülenõmm 75
11. Kersti Anton 50
12. Elvi Leppik 70
12. Andres Rhede 60
14. Tiiu Liiver 60
16. Laine Brück 70
18. Leida Parek 92
18. Laine Laurimaa 70
24. Liina Pilme 91
26. Eha Parve 60
28. Helje Neeme 80
30. Tiit Laurimaa 60

Aasta vaimulik on praost Jüri Vallsalu

EELK vaimulike konverentsil 2008.aasta jaanuari lõpus valiti juba teist korda meie kiriku Aasta vaimulikke. Seekord esitati kandidaadid vaid neljast praostkonnast: Hageri õpetaja praost Jüri Vallsalu (Lääne-Harju), Rootsi-Mihkli koguduse õpetaja abipraost Patrik Göransson (Tallinn), Kõpu õpetaja abipraost Hedi Vilumaa (Viljandi) ja Võnnu õpetaja Urmas Paju (Tartu). Valituks osutusid Jüri Vallsalu ja Patrik Göransson. EELK Toetusfondi poolt saavad Aasta vaimulikud kaksikümne tuhat krooni minekuks vabalt valitud kohta palverännakule. Praost Vallsalu plaanib minna juunis Pühale Maale.

Koguduse teated

Pühapäeviti kell 12 **armulauaga jumalateenistus**

Kuu I ja III neljapäeval sügisest kevadeni kell 17 **piiblitund inglisaalis**

Kuu II ja IV laupäeval kell 12 **vennastekoguduse kuulutustund**

Kuldleeripüha on 13. juulil, kuhu ootame kõiki 1958. aasta leerilapsi. Osavõtust palume eelnevalt teatada koguduse kantseleisse

XVI Rapla kirikumuusika festival 20.juuli - 9.august 2008

20.07. kell 19 Avakontsert „Muusika 17.saj. Liivimaa hansalinnades“

Pääse 100.-/70.- Johann Valentin Meder (1649-1719)

Kädy Plaas, Kaia Urb, Toomas Tohert, Uku Joller

25.07. kell 19 Tütarlastekoor „Ellerhein“, dirigent Tiia-Ester Loitme

Pääse 90.-/60.- Mari-Liis Uibo (viul), Diana Alexandra Moraru (kitarr)

5.08. kell 19 „Looja, hoia Maarjamaad“, Tõnis Mägi ja Thea Paluoja lauljad

Pääse 90.-/60.-

9.08. kell 19 Lõppkontsert ansambel „Vox Clamantis“, dirigent Jaan-Eik Tulve

Pääse 100.-/70.- Ka Bo Chan (kontratenor), Andres Uibo (orel)

Koguduse kantselei avatud T-R kell 9-13, P ja kirikupühadel enne ja pärast

jumalateenistust, telefon **48 55 470**, e-post: **rapla@eelk.ee**

kodulehekülj **www.eelkrapla.ee**; Skype: **eelkrapla**

juhatuse esimees Raivo Erm **51 30 212**; **raivo@resk.ee**

õpetaja Mihkel Kukk **48 68 144**; **55 650 722**; **mihkel.kukk@eelk.ee**

Fotod: Arvo Kuldkepp, Jakob Kukk, Mihkel Kukk, Tiit Kuusemaa, Laura Linnasmäe, Marek Toht, Diana Tannis, Ksenia Ozolina ja erakogud Toimetaja Ilme Veetamm, küljendaja Edmund Laugasson